

GEWELD TEGEN VROUWEN
MET EEN HANDICAP

Deze uitgave is een initiatief van:

Persephone vzw
Vereniging voor vrouwen met een handicap
of invaliderende chronische ziekte

Solvijnsstraat 30
2018 Antwerpen

Al het mogelijke werd gedaan om de informatie in dit boek zo juist en actueel te maken als kan.
Auteurs of uitgever kunnen niet verantwoordelijk gesteld worden voor mogelijke nadelen
die lezers door eventuele onvolkomenheden in het boek zouden kunnen ondervinden.

Persephone

Geweld tegen vrouwen
met een handicap

Garant

Antwerpen-Apeldoorn

Tweede, herziene en uitgebreide uitgave : 2008
Eerste uitgave : 2002 – in eigen beheer

Persephone
Geweld tegen vrouwen met een handicap
Antwerpen – Apeldoorn
Garant
2008

61 blz. – 24 cm
D/2008/5779/79
ISBN 978-90-441-2342-5
NUR 747 / 745

Omslagontwerp: Koloriet

© Persephone & Garant-Uitgevers n.v.

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke, voorafgaande en schriftelijke toestemming van de auteurs en van de uitgever.

Garant
Somersstraat 13-15, B-2018 Antwerpen
Koninginnelaan 96, NL-7315 EB Apeldoorn
www.garant-uitgevers.be uitgeverij@garant.be
www.garant-uitgevers.nl info@garant-uitgevers.nl

Inhoud

Voorwoord	7
Voorwoord bij de tweede uitgave	9
Deel I - Vrouwen met een handicap dulden geen geweld!	11
Probleemschets	11
<i>Ann Van den Buys</i>	
Vrouwenmishandeling: wie is gehandicapt?	13
<i>An Sterkens</i>	
Een klacht indienen bij de rechtbank: mogelijkheden en moeilijkheden	15
<i>Wendy Verhaegen</i>	
Acties van Persephone	17
<i>Ann Van den Buys</i>	
Vragen van het publiek	19
Deel II - Dossier Ontoegankelijkheid vluchthuizen	21
Probleemschets	21
Brief van 1996 aan alle vlucht- en opvanghuizen in Vlaanderen	21
Brief van 2001 aan alle vlucht- en opvanghuizen in Vlaanderen	22
Brief aan Mieke Vogels	24
Stapjes in de goede richting	25
Deel III - Vrouwen met een handicap, slachtoffers van geweld: wat kunnen we doen? Samenvatting van de Europese conferentie, november 2001	27
Waar en wanneer komt geweld voor?	27
De wetten betreffende abortus, sterilisatie en seksueel geweld	29
Preventie en slachtofferhulp	30
Internationale documenten: handige instrumenten bij lobbywerk	32
Deel IV - En de boer, hij ploegde voort ... Enkele waardevolle initiatieven in Vlaanderen en Brussel	33
Preventie en slachtofferhulp in instellingen, gesubsidieerd door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap	33
PAB en PGB	33
Adviescomité Gelijke Kansen van de Senaat	34
Onze stimulansen voor wetenschappelijk onderzoek	34
Andere initiatieven van Persephone vzw	35

Deel V - Geweld in gezondheidsinstellingen	39
Samenvatting van de Europese conferentie, december 2007	
Probleemschets	39
Netwerken met patiëntenverenigingen	39
Netwerken met de vrouwelijke medische staf en hun beroepsverenigingen	40
Netwerk dat de bijscholing op poten zet	40
Netwerken met vrouwelijke politici	40
Netwerken met vrouwen die in instellingen leven	40
Netwerken waarin thema's rond levensbegin en -einde aan bod kunnen komen	41
Netwerken die gegevens kunnen verzamelen over geweld tegen vrouwen in gezondheidsinstellingen	41
Netwerken die empowermentprocessen creëren	42
Welke training hebben meisjes nodig om hun toekomstige rechten te garanderen?	43
Over welke uitrusting moeten gezondheidsinstellingen beschikken?	43
Besluit	45
Bijlage A - Nuttige adressen	47
Bijlage B - Geselecteerde literatuur	50
Bijlage C - Het Daphne project	53
Bijlage D - Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap	55
Bijlage E - Persephone vzw	59

Voorwoord

Geweld tegen vrouwen met een handicap is geen gemakkelijk onderwerp. Het is taboe; men gelooft graag dat het niet voorkomt. Vooral over *seksueel* misbruik zwijgt men in alle talen. Vrouwen met een handicap beschouwt men immers als aseksuele wezens, die niet aantrekkelijk zijn en daarom ook geen slachtoffer kunnen zijn van seksueel geweld. Alsof seksueel misbruik iets te maken heeft met al of niet aantrekkelijk zijn! Heeft seksueel misbruik niet alles te maken met machtsmisbruik?! De blindheid voor deze en andere vormen van machtsmisbruik, wordt nog gevoed door twee taaie vooroordelen:

“Iemand die zwaar spastisch verlamd is en/of moeilijk spreekt, is wellicht ook mentaal gehandicapt. Zo iemand weet toch niet goed wat er gebeurt!” Het weze hier dus nog maar eens herhaald: verstandelijke vermogens en de coördinatie van bewegingen bestrijken in de hersenen een totaal afzonderlijk gebied. Ter vergelijking: een stad heeft verschillende wijken.

“Al die helpers en helpsters, ‘t zijn toch brave mensen.” Help(st)ers zijn, net als iedereen, *mensen*. Ja, ze zijn braaf. Als hun motivatie berust op oprechte medemenselijkheid. Anders is het gesteld als ze – mogelijk onbewust – werken vanuit de frustratie: “Ik voel me zo vaak machteloos! Maar ... telkens als ik iemand help, ben *ik* de machtige! Ha, ha!” Het is overduidelijk dat in dat permanente gevoel van machteloosheid een groot gevaar voor machtsmisbruik schuilt.

Wie op zoek is naar een gemakkelijk slachtoffer, vindt tussen vrouwen met een handicap zeker iemand die zich nauwelijks kan verdedigen *en* niet naar de politie kan stappen.

‘t Zou mooi zijn, als geweld tegen vrouwen met een handicap niet zou bestaan. Maar – spijtig genoeg – niets is minder waar. Bij ons, bij Persephone dus, zijn verschillende gevallen gemeld: mishandeling door de partner – met een fysieke handicap tot gevolg, mishandeling door een verwante, seksueel misbruik in de beschermde werkplaats, ...

Studies over geweld tegen vrouwen in het algemeen, stellen dat slechts 20% van de gevallen gekend is. Over vrouwen met een handicap in het bijzonder bestaan geen officiële cijfers. Maar rekening houdend met het feit dat vrouwen met een handicap gemakkelijkere slachtoffers zijn dan hun valide collega’s en bovendien moeilijker met hun klacht naar buiten kunnen komen, mogen we met zekerheid stellen dat de gevallen die bij ons gesignaleerd zijn, het topje van de ijsberg vormen.

Deze publicatie is deels bedoeld als kennismaking met het probleem. Waar een probleem bestaat, moeten er oplossingen gezocht worden. Dit document wil ook een overzicht geven van wat er reeds gerealiseerd is aan onderzoekswerk, preventie en specifieke hulpverlening. Dat maakt het ook nuttig voor vrouwen met een handicap zelf. In deel I en II belichten we de initiatieven die we zelf genomen hebben; deel III

handelt over de Europese conferentie rond geweld tegen vrouwen met een handicap van 2001, waaraan wij deelnamen. In bijlage B staan enkele referenties naar studies en statistieken. Die onderzoeken zijn tot nu toe zeer beperkt gebleven. Vermits men de ogen sluit voor het probleem, is er nooit systematisch, op grote schaal onderzoek verricht. Evenmin kadert de huidige preventie en slachtofferhulp voor vrouwen met een handicap in een doordacht overheidsbeleid.

Deze publicatie wil u de ogen openen en het taboe doorbreken dat rond dit onderwerp hangt. Ze wil stem geven aan de vele vrouwen met een handicap die slachtoffer werden van geweld, aan de vele vrouwen met een handicap die het risico lopen slachtoffer te worden.

Het is allerminst onze bedoeling om paniek te zaaien. We leggen de vinger op de wonde omdat er alleen gepaste maatregelen kunnen uitgewerkt worden, als iedereen een juist beeld heeft van de problematiek. Bij struisvogelpolitiek hebben alleen de daders baat. Wij willen nu aan universiteiten, beleidsmensen en veldwerkers een aanzet geven om het probleem ter harte te nemen. Namens de vele vrouwen met een handicap die onze samenleving rijk is.

Laten we samen het toenemend geweld in onze wereld ombuigen naar respect.

Antwerpen,
december 2001

Indien u na het lezen van deze publicatie nog met vragen, suggesties of opmerkingen zit, contacteer ons gerust. U vindt onze coördinaten in bijlage A. Bijlage E informeert u over onze vereniging.

Voorwoord bij de tweede uitgave

We hebben de voorbije zes jaar niet stilgezeten. Om te beginnen stuurden we deze brochure naar de Vlaamse universiteiten en de ministers die volgens ons aandacht moesten hebben voor deze problematiek. Eerst naar de Vlaamse regering en de Nederlandstalige ministers van de federale regering. Zodra de Franse versie af was, kregen ook de andere ministers onze brochure in de bus. We maakten een Engelse versie en stuurden die naar DPI (Disabled People's International), EWL (European Women's Lobby), WAVE (Women Against Violence Europe) en Equality Now. In 2002 trokken we met deze brochure naar Mieke Vogels. Vanaf 2003 zetelden we in de werkgroep "Over grenzen" die een protocol uitwerkte rond preventie van grensoverschrijdend gedrag in instellingen. In diverse tijdschriften publiceerden we de voorbije jaren artikels rond geweld tegen vrouwen met een handicap. In 2006 voerden we een nieuwe enquête naar de toegankelijkheid van vlucht- en opvanghuizen. Ook nu blijven we aan de weg timmeren. Dat zijn we onszelf verplicht, want we zijn nog steeds de enige vereniging voor vrouwen met een handicap in België. We zullen deze brochure opnieuw naar alle bevoegde ministers sturen. Bovendien organiseren we opnieuw cursussen weerbaarheid en zelfverdediging.

Hebben onze inspanningen resultaat? Zwartkijkers zeggen dat het geweld toeneemt. De slachtoffers met een handicap blijven zwijgen. Als ze toch spreken, eindigt hun verhaal steevast met "... en er is niemand die mij gelooft". De daders zwijgen uiteraard ook. De anderen geloven nog steeds graag dat het probleem niet bestaat. Dat Reflex, de organisatie die jarenlang cursussen zelfverdediging gaf, eind 2002 moest ophouden bij gebrek aan subsidies, illustreert dit treffend. De zwartkijkers hebben gelijk: er is niets fundamenteels veranderd.

En toch beweegt er wat. We hebben genoeg materiaal om deze oorspronkelijk 25 blz. tellende brochure een flink pak dikker te maken. Deel II konden we aanvullen met 'stapjes in de goede richting'. Deel IV en V zijn volledig nieuw. Het ene bundelt enkele waardevolle initiatieven in Vlaanderen, het andere is het verslag van de Europese conferentie rond geweld tegen vrouwen met een handicap, waaraan wij in december 2007 deelnamen. Bijlagen A en B zijn flink uitgebreid. We hebben een bijlage gewijd aan het op 13 december 2006 aangenomen VN-verdrag over de rechten van personen met een handicap, waarin de aandacht voor de specifieke situatie van vrouwen niet ontbreekt.

Hoop doet leven. Wij hopen dat wij binnen enkele jaren onze brochure nog eens kunnen bijwerken en dat we dan kunnen besluiten dat de stappen die in de goede richting gezet zijn, nog beduidend groter zijn.

Antwerpen,
mei 2008

Deel I

“Vrouwen met een handicap dulden geen geweld!”

Verslag van het panelgesprek

Gehouden op 11 november 2001, in het kader van de Vrouwendag met als thema
“Vrouwen en gezondheid”

Panelleden:

Tonia In den Kleef, lid van de raad van beheer van Persephone vzw: moderatrice
An Sterkens, medeoprichtster van het vluchthuis in Antwerpen en vrijwillig therapeut
bij Pandora vzw

Ann Van den Buys, stichtend lid en voorzitter van Persephone vzw

Wendy Verhaegen, substituut van de Procureur des Konings bij de Rechtbank van
Antwerpen

Probleemschets

Ann Van den Buys

Geweld tegen vrouwen met een handicap is geen gemakkelijk onderwerp. Het is ta-
boe; men gelooft graag dat het niet voorkomt. Maar – spijtig genoeg – niets is minder
waar. Bij ons, bij Persephone dus, zijn verschillende gevallen gemeld. Bij wijze van
voorbeeld, volgt een getuigenis van iemand die anoniem wenst te blijven.

*“Als kind droomde ik al van paardrijden. Een eigenschap die ik erfde van mijn moe-
der. Ik had echter wel één groot probleem: ik ben fysisch gehandicapt. Op mijn twaalf-
de dacht ik het geluk te hebben gevonden in een manege in Burcht. Maar wat een be-
levenis moest worden, draaide uit op een nachtmerrie.*

*Na een rondleiding in de manege, waar ik andere mensen met een handicap te paard
zag, stapte ik zelf in de stijgbeugels. Wow, fantastisch!*

*Mijn begeleider, de manegehouder, hield mij goed vast. Te goed! Terwijl ik mij met
mijn handen vasthield aan het paard, voelde ik de handen van mijn begeleider langs
mijn lichaam. Later voelde ik zijn handen op plaatsen waar die helemaal niet moes-
ten zijn. Toen ik mijn begeleider wou wegduwen, zei hij dat het bij de therapie hoorde.
Ik kon niets doen. Alleen maar wachten. Wachten tot de sessie voorbij was. Daarna
kon ik nog niet aan mama vertellen wat er was gebeurd. In de cafetaria van de mane-
ge week de manegehouder geen moment uit mijn buurt. Ik had mama veel te vertellen,
maar ik kon niet omdat hij erbij zat. Ik was doodsbang van hem. Pas toen wij in de au-
to zaten en al een eind op weg waren, vertelde ik mijn moeder alles.*

*Ik heb me daar nooit meer laten zien. Toch bleef hij mij achtervolgen. Door zijn tele-
foontjes kon ik nog niet vergeten wat hij me had aangedaan. Toen ik hoorde dat ik niet
de enige was die zo’n behandeling kreeg, legde ik klacht neer bij de rechtbank van*

Burcht. Ik was het enige slachtoffer dat dat kon. De smeerlap pakte de zwaksten eruit, maar had zich in mij duidelijk vergist. Hij dacht dat ik mentaal gehandicapt ben omdat ik moeilijk spreek.”

Vrouwen met een fysieke of verstandelijke handicap zijn kwetsbaarder dan valide vrouwen, en juist daarom vaker slachtoffer. En als ik spreek over geweld denk ik niet in de eerste plaats aan de klassieke handtassenroof – die je gemakkelijk kan voorkomen door geen handtas mee te nemen – maar wel aan wat men noemt “huiselijk geweld”: mishandeling en seksueel misbruik. Deze verborgen vorm van geweld komt veelvuldig voor. Dat bij mishandeling de dader meestal een bekende is, zal niemand betwisten, maar ook bij seksueel misbruik is dat zo. Het is een wijd verbreid misverstand dat men het gevaar kan ontlopen door donkere straatjes en afgelegen plaatsen te vermijden. 80 tot 95% van de daders zijn bekenden. Mensen die we normaal gezien moeten kunnen vertrouwen: vaders, ooms, hulpverleners, therapeuten, een collega, ... Kortom: mensen die je dagelijks ontmoet. Waarschijnlijk schrikt u, net als ik, van dat percentage. Uit een onderzoek van de universiteit van Michigan in de VSA komen nog schrijnendere cijfers naar voor: 44% van alle vrouwen die in een instelling verblijven, worden slachtoffer van seksueel misbruik. De helft daarvan vaker dan één keer! In New York liep 8 jaar geleden een programma ter preventie en bestrijding van mishandeling van lichamelijk gehandicapte kinderen tot 18 jaar. Toen stelde men vast dat maar liefst 83% van de gehandicapte meisjes seksueel misbruikt werd, tegenover 33,3% van de valide meisjes. De VSA zijn België niet – gelukkig – maar ook hier zijn de cijfers onrustwekkend hoog: de Nederlandse Nel Draijer kwam na onderzoek tot de vaststelling dat, over de ganse Nederlandse bevolking, 1 op 6 à 7 meisjes voor hun 16e verjaardag misbruikt wordt door een verwante. Specifieke cijfers over vrouwen en meisjes met een handicap ontbreken. Het enige dat we zeker weten, is dat het aantal slachtoffers nog veel hoger zal liggen dan 1 op 6 à 7.

Ik zei daarnet dat een handicap iemand extra kwetsbaar maakt. Dat blijkt ook uit de cijfers uit New York. Daar wil ik nu even dieper op ingaan, want die grotere kwetsbaarheid heeft verschillende oorzaken.

Ten eerste – en dat geldt vooral voor mensen die vanaf hun geboorte gehandicapt zijn – worden wij heel dikwijls overbeschermd. We hebben nooit – of pas laat – geleerd om “nee” te zeggen. Men verwacht van ons dat we braaf zijn en dank u zeggen. Kinderen, maar ook veel volwassenen, herkennen daardoor niet tijdig gevaarlijke situaties en kunnen ook niet gepast reageren. Ze verzetten zich niet of veel te weinig, schamen zich om het geweld dat hen is aangedaan, en voelen zich schuldig omdat ze zich niet hebben kunnen verdedigen.

Een tweede oorzaak is de afhankelijkheid van hulp. Dikwijls bestaat die hulp uit een aantal functionele aanrakingen, die onaangenaam zijn maar echt noodzakelijk. We hebben geleerd om die dingen te dulden, en hebben daardoor wel eens te laat in de gaten dat iemand daarvan profiteert. Het is bijvoorbeeld een koud kunstje om iemand

die hulp nodig heeft om zich te wassen of aan te kleden, lastig te vallen. Voor een hulpverlener is het ook heel gemakkelijk om te dreigen met: “Je zwijgt! Anders help ik je niet meer!”

Ten derde speelt het isolement een rol: velen onder ons kunnen niet zonder hulp hun woning verlaten, of het ontoegankelijk openbaar vervoer maakt het hen onmogelijk om aangifte te doen bij de politie. En niet alleen het openbaar vervoer is zelden toegankelijk, maar ook de meeste politiekantoren en gerechtsgebouwen. De toegankelijkheid van meldpunten, vluchthuizen en dokterspraktijken laat eveneens nog veel te wensen over. Als er toegankelijkheidswerkers in de zaal zitten: dit is een warme oproep tot samenwerking! En er is niet alleen de fysieke ontoegankelijkheid. Breng wat je is aangedaan maar eens naar buiten als je niet of moeilijk kan praten!

Ten vierde zijn mensen die actief zijn in de slachtofferhulp, politiemensen en advocaten niet gewend om mensen met een handicap over de vloer te krijgen. Hun onwennigheid maakt hen een beetje bang en bevooroordeeld. Vaak hechten ze daarom weinig geloof aan met name aanklachten over *seksueel* misbruik. Vrouwen met een handicap beschouwen ze immers als aseksuele wezens, die niet aantrekkelijk zijn en daarom ook geen slachtoffer kunnen zijn van seksueel misbruik. En is iemand die zwaar spastisch verlamd is en/of moeilijk spreekt, ook niet mentaal gehandicapt?

Al die hindernissen brengen met zich mee dat slachtoffers met een handicap zelden aangifte doen. Daardoor zitten we in een vicieuze cirkel: *omdat* er zo weinig aanklachten zijn, geraakt het probleem ook niet opgelost. Men denkt in de slachtofferhulp niet aan mensen met een handicap, wat daders de ruimte geeft om ongestraft door te gaan.

Ik kan mijn inleiding dan ook niet anders afsluiten dan met een warme oproep aan gehandicapte slachtoffers: doorbreek a.u.b. je stilzwijgen. Je helpt er niet alleen jezelf mee, maar ook anderen.

Vrouwenmishandeling: wie is gehandicapt?

An Sterkens

Om te beginnen wil ik enkele misverstanden over mishandeling de wereld uit helpen.

1. Mishandeling is meer dan die éne klap uit onmacht, verdriet of boosheid. Zo wordt mishandeling vaak begrepen, maar dat is het niet. Vrouwenmishandeling vloeit voort een steeds groter wordend machtsonevenwicht. Uit dat onevenwicht groeit geestelijk, lichamelijk en seksueel geweld, dat op termijn escaleert.

2. Mishandeling komt overal voor. In alle lagen van de bevolking, in alle rangen en standen, in alle landen. Ook ik ben slachtoffer geweest van mishandeling, ondanks het feit dat ik een diploma had van sociaal assistente. Voor de duidelijkheid vermeld ik

hier wel even dat het feit dat ik met krukken ga, geen gevolg is van die mishandeling. Ik ga met krukken omdat een dokter ooit een verkeerde heelkundige ingreep deed.

3. Mishandelde vrouwen zijn niet zwak. Wie overleeft wat zij hebben overleefd, is oersterk. Slachtoffers horen dan ook niet thuis in de psychiatrie. Het is wel zo dat de slachtoffers, zeker kinderen, *door* de mishandeling, psychisch gehandicapt worden. Het aanhoudende geweld vernietigt hun basisvertrouwen en geeft hen een zeer negatief zelfbeeld. Daardoor is het voor hen zeer moeilijk om een evenwichtige relatie uit te bouwen. Dit geeft dat zij vaak van de ene gewelddadige relatie in de andere tuimelen.

De grote vraag is nu natuurlijk: wat zijn de diepere oorzaken van dat machtsonevenwicht? Uit wat ik daarnet zei, zal al wel duidelijk zijn dat de jeugdervaringen van dader en slachtoffer een grote rol spelen. Maar dat is lang niet alles. De sociale en culturele omgeving spelen een minstens even belangrijke rol. Het is vb nog steeds zo dat mannen meer beslissingsmacht hebben dan vrouwen, niet alleen op socio-economisch vlak, maar vaak ook individueel. Dit is een zeer diep geworteld machtsonevenwicht. Aan de mening van vrouwen wordt nog steeds minder belang gehecht dan aan die van mannen. Posities die beslissingsmacht geven, worden nog te veel ingenomen door mannen. Hier is nog veel werk weggelegd voor het Gelijke-kansenbeleid! Al zijn er in heel wat gezinnen evenwichtige machtsverhoudingen, toch gebeurt het nog al te vaak dat de man zichzelf beschouwt als gezinshoofd en dat ook de vrouw vanuit haar opvoeding gelooft dat de ideale echtgenote steeds tegemoet komt aan de wensen van haar man. Zij geeft die visie op haar beurt door aan haar kinderen ... en zo blijft dit machtsonevenwicht bestaan!

Deze socio-culturele vorm van onderdrukking noemen we structureel geweld. Structureel geweld uit zich o.a. in minder kansen op de arbeidsmarkt, een lager loon voor hetzelfde werk, minder kans op promotie, minder kans op deelname in de politieke besluitvorming, financiële afhankelijkheid. Structureel geweld vergroot niet alleen de kans om in een gewelddadige relatie terecht te komen, het verkleint ook de kans om uit een gewelddadige relatie te ontsnappen.

Een andere veel voorkomende vorm van geweld is psychisch geweld. Voorbeelden zijn vernederingen, scheldpartijen, voortdurende kritiek, verbieden van contacten met familie, het doen en laten controleren, opzettelijk persoonlijke bezittingen vernietigen, bedreigingen met een mes, met moord of verminking. Het niet kunnen inschatten of die dreigementen wel of niet worden uitgevoerd, veroorzaakt een permanente angst. Deze vorm van geweld laat geen *zichtbare* sporen na, maar is in vele gevallen ingrijpender dan iedere andere vorm van mishandeling. Psychische onderdrukking houdt nooit eens even op. Dag in dag uit houdt de dader het slachtoffer in zijn greep. Hij haalt het zelfbeeld van de vrouw op termijn volledig naar beneden. Dikwijls zien we dat dit psychisch geweld start *nadat* de vrouw, bijvoorbeeld door een verkeersongeval, een handicap heeft opgelopen.

Fysiek geweld, zoals slaan, schoppen, uit bed trappen, proberen te wurgen, verwonden met een mes, dwingen tot seksuele handelingen, ledematen breken, is de best gekende vorm van mishandeling omdat de gevolgen meestal duidelijk zichtbaar zijn. Slechts zelden gaat aan fysiek geweld een duidelijk conflict vooraf. Meestal vormt één of andere onbenulligheid de aanleiding, vb het eten dat te laat klaar is. Wie fysiek geweld ondergaat, moet gewoonlijk ook psychisch geweld verdragen. Een toenemend aantal vrouwen houdt aan de mishandeling ook een fysieke handicap over.

Zowel de mishandelde vrouw als de dader verzwijgen zeer lang het geweld. Zij enerzijds omdat ze zich schaamt – ze slaagt er niet in een harmonieuze relatie uit te bouwen – en anderzijds omdat hij haar isoleert: hij ontnemt haar de mogelijkheid om contact te hebben met vrienden, familie, of wie dan ook. Hij gedraagt zich buitenshuis gewoonlijk heel galant, wat haar doet geloven dat hij nog van haar houdt. Trouwens, ze hebben voor elkaar gekozen omdat ze elkaar graag zien, niet? Deze overtuiging maakt het extra moeilijk om aan de buitenwereld te zeggen: “Hij mishandelt mij”. De realiteit komt daardoor vaak pas aan het licht na een crisissituatie. Voordien heeft zij al heel wat verdragen en steeds haar grenzen verlegd. Na de eerste klap dacht zij misschien: “Als hij dat nog eens doet, ga ik weg!”, maar na die eerste klap was hij zo berouwvol, zo lief ... en ze bleef.

Wat doen wij dan, als vzw, als een vrouw hulp komt vragen? Slachtofferhulp begint met het slachtoffer te *geloven*. Dat is de start van de verwerking, de eerste stap in het herstellen van het zo zwaar geschonden basisvertrouwen. De ervaring leert ons trouwens dat in 98% van de gevallen, het verhaal van de vrouw ook *waar* is! Dan helpen we haar om een aanklacht in te dienen. Stap voor stap bouwen we aan haar positief zelfbeeld. Ook de kinderen moeten begeleid worden. Zij zijn, omdat ze al zo dikwijls getuige zijn geweest van huiselijk geweld, hun kind-zijn verloren. Zij hebben een overdreven groot verantwoordelijkheidsgevoel ontwikkeld. Ook zijn de reacties van hun mama moeilijk te begrijpen: de ene keer is ze doodsbang en zegt ze dat papa slecht is, maar als hij beterschap belooft en vriendelijk en correct is, wordt hij plots weer een goede papa. De ene keer moeten ze voor papa vluchten, de volgende dag gaan ze er terug naar toe .... Persoonlijk heb ik zeer veel vrouwen en hun kinderen begeleid. Het is zwaar werk, maar het is de moeite waard. Ik heb zeer veel sterke vrouwen zien opstaan, zien weggroeien uit de vernedering .... De getuigenissen van enkelen onder hen hebben we gebundeld in een boek, dat de titel meekreeg “Om de lieve vrede”. Een aanrader! Wie wat meer achtergrondinformatie wil, vindt die in onze brochure “Wie zwijgt wordt niet gehoord”.

Een klacht indienen bij de rechtbank: mogelijkheden en moeilijkheden *Wendy Verhaegen*

Laat me eerst uitleggen wat de taak is van de Procureur des Konings, om de officiële benaming te gebruiken. De Procureur werkt voor het gemeenschapsbelang. Zijn substituten helpen hem daarbij. Tot onze taak hoort o.a. klachten onderzoeken om te zien

of ze aanleiding kunnen geven tot vervolging van de dader. Kan de dader vervolgd worden, dan komt het proces voor de Rechtbank. In het andere geval wordt het dossier enkel geregistreerd en geseponeerd, m.a.w. geklasseerd zonder gevolg.

Een dader kan enkel vervolgd worden voor de Rechtbank als voldaan is aan 3 voorwaarden:

- Zijn daad is strafbaar
- Zijn identiteit is gekend
- Er zijn voldoende aanwijzingen dat hij schuldig is.

Is aan één van die voorwaarden niet voldaan, dan wordt de klacht geseponeerd.

Een rechter die oordeelt dat de dader schuldig is, kan kiezen uit vier soorten straffen:

- Strafbemiddeling: de dader en het slachtoffer zoeken samen hoe de dader zijn fout kan goed maken
- Alternatieve straf
- Voorwaardelijke gevangenisstraf
- Gevangenisstraf.

Er wordt gezegd dat klachten *bijna altijd* geseponeerd worden. Ik heb dat even nagezien. Ik heb me gebaseerd op de klachten die in 2000 binnenkwamen in het arrondissement Antwerpen. Dat gaf volgend beeld:

- Totaal aantal geregistreerde klachten: 78.000
- Waarvan geseponeerd: 55.000
- Voornaamste reden hiervoor: dader niet gekend en gebrek aan bewijs
- Voornaamste reden voor seponering bij klachten over huiselijk geweld: gebrek aan bewijs.

Voor slachtoffers van huiselijk geweld is dit zeer frustrerend, dat geef ik toe. Maar als er onvoldoende bewijzen zijn, wat kunnen wij dan doen? In ons rechtsysteem is het nu eenmaal zo dat de schuld van de dader moet bewezen zijn voor hij kan veroordeeld worden. Dit is ook het eerlijkst. Stel dat men mensen kon veroordelen gewoon op basis van een klacht, er zou van eerlijk recht niet meer veel sprake zijn!

Gelukkig kan ik aan slachtoffers ook enkele tips geven voor het verzamelen van bewijzen:

- De Rechtbank aanvaardt ook *onrechtstreekse* getuigen. Dat zijn mensen die de misdaad niet gezien hebben, maar aan wie het slachtoffer verteld heeft wat er gebeurd is. Dit is ook meteen een oproep die aansluit bij wat in de inleiding gezegd is: blijf niet alleen zitten met wat gebeurd is, kom ermee naar buiten!
- Ook de getuigenis van een psychiater telt. Als die verklaart dat hij de vermoedelijke dader heeft onderzocht en vindt dat die *inderdaad* in staat is om de misdaad waarvan sprake is, te begaan, dan is dat een geldig bewijs.

- Hetzelfde geldt voor de getuigenis van een andere dokter: als die verklaart dat de verwondingen het gevolg *kunnen* zijn van mishandeling, is dat eveneens een geldig bewijs
Aanvullende tip van An S.: Verwacht niet van je huisdokter dat hij dergelijke vaststelling op papier zet. Die durft dat niet. Kies een dokter die de dader niet kent en vraag dat *hij* zijn verklaring bewaart. Bewaar ze niet zelf.

Een bewijs moet geen onomstootbaar bewijs zijn. In de wetteksten staat dat de rechter “het gevoel moet hebben” dat de aanklacht “voldoende bewezen” is, voor hij iemand schuldig verklaart. Er staat niet dat de schuld zwart op wit bewezen moet zijn!

Belangrijk is ook dat slachtoffers weten dat ze verschillende mogelijkheden hebben als ze een klacht willen indienen:

- Wie niet in staat is om zelf naar de Rechtbank te gaan, kan ook schriftelijk een klacht indienen of hulp vragen van de Dienst Slachtofferonthaal van de Rechtbank. De politie komt dan aan huis.
- De dienst slachtofferonthaal kan helpen de klacht op te stellen, biedt ondersteuning op elk moment van de procedure, verstrekt informatie en kan ev. doorverwijzen naar hulpverlening.
- Iemand met een mentale handicap kan aan vrienden vragen om een klacht in te dienen.

Acties van Persephone

Ann Van den Buys

Tot slot wil ik u nog even zeggen wat wij met Persephone doen en gedaan hebben aan het probleem van geweld tegen vrouwen met een handicap. Wij bieden indien nodig een luisterend oor aan slachtoffers, maar – vermits wij ook werk maken van sensibilisering en belangenverdediging – laten wij het daar niet bij. Van kort na ons ontstaan werden wij trouwens met de problematiek van geweld geconfronteerd.

In 1996 kwam ons het verhaal ter ore van een vrouw in een rolstoel die dringend moest opgenomen worden in een vluchthuis. In de ganse provincie Antwerpen bleek echter geen enkel vluchthuis in staat om een rolstoelgebruikster te herbergen! Noodgedwongen bleef de vrouw thuis. Wij begonnen toen een briefschrijfactie naar alle vlucht- en opvanghuizen in Vlaanderen met de vraag om aandacht te schenken aan de toegankelijkheid van hun huis. Enkelen lieten ons meteen weten dat zij ook al vrouwen hadden moeten weigeren omdat hun huis niet voorzien was op rolstoelen. Eén – u hoort het goed – één opvanghuis meldde ons dat rolstoelgebruikers bij hen zonder problemen terecht konden.

Vijf jaar later vroegen wij ons af of de situatie verbeterd was. Medio 2001 schreven wij terug alle vlucht- en opvanghuizen in Vlaanderen aan met het verzoek om een kleine vragenlijst in te vullen. Wij wilden niet alleen weten of zij al rolstoelgebruiks-

ters konden opvangen, maar ook of zij – eventueel met overheidssteun – de nodige aanpassingen aan hun huis konden/wilden doen. 24 van de 34 huizen (of meer dan 70%!) heeft onze vragenlijst ingevuld! Samengevat geeft dat volgend beeld:

Aantal verstuurde brieven	34
Aantal antwoorden	24
Hebben reeds (meermaals) rolstoelgebruik(st)ers moeten weigeren	
ja	10
nee, want ons huis is toegankelijk of toch bijna	4
geen aanvraag gehad	8
vraag niet beantwoord	2
Verbouwing/ verhuis is	
gepland of in uitvoering	5
onmogelijk zonder subsidies	12
niet nodig, want ons huis is toegankelijk of toch bijna	4
vraag niet beantwoord	3

Ter verduidelijking: 4 x “huis toegankelijk of toch bijna” betekent dat 3 huizen een rolstoelgebruik(st)er kunnen opvangen zoals het hoort en dat er bovendien een huis is waar een rolstoelgebruik(st)er wel binnen kan en naar het toilet kan, maar niet kan douchen en overnachten.

Een opmerking van een vluchthuis dat nog nooit een aanvraag van een rolstoelgebruik(st)er heeft gehad: “Dat er zo weinig aanvragen komen, ligt waarschijnlijk aan het feit dat men weet dat onze huizen toch niet toegankelijk zijn. De nood aan crisisopvang van slachtoffers met een handicap bestaat zeker.”

Wij overhandigen straks deze cijfers aan Mieke Vogels, met uiteraard de vraag om de toegankelijkheid van vluchthuizen afdwingbaar én betaalbaar te maken.

Ook preventie van geweld hield en houdt ons bezig. Wij vroegen in 1997 Refleks, een organisatie die cursussen weerbaarheid en zelfverdediging geeft, om zelfverdedigingstechnieken uit te werken specifiek voor vrouwen met een fysieke handicap. Zij hebben dat gedaan! Samen met hen en KVG, dat is een vereniging die de belangen van mensen met een handicap verdedigt, hebben wij reeds twee maal die cursus georganiseerd. Als er voldoende vraag is, organiseren we die opnieuw, eventueel ook voor vrouwen met een verstandelijke handicap.

Wij hopen op die manier – en uiteraard met deze workshop – ons steentje bij te dragen om het probleem van geweld tegen vrouwen met een handicap de wereld uit te helpen.

Vragen van het publiek

1. Kan je als slachtoffer anoniem blijven?

Antwoord van Wendy: Neen. Een getuige kan anoniem blijven, een slachtoffer niet. Een klacht indienen kan je niet anoniem.

2. Ik heb ooit een klacht ingediend. Hoe kom ik te weten of de dader veroordeeld is?

Antwoord van Wendy: Je kan het dossiernummer opvragen bij de politie. Daarmee vindt men bij de Rechtbank onmiddellijk je dossier terug. Je hebt het recht om dat in te kijken, maar je moet het wel vragen.

3. Een moeder die beslist weg te gaan met de kinderen om veiligheidsredenen, volgt best een bepaalde procedure. Kan je die stap voor stap geven?

Antwoord van Wendy:

Stap 1: aangeven bij de politie dat je weggaat en de kinderen meeneemt.

Stap 2: een advocaat zoeken (eventueel één die pro deo wil werken). De rechter geeft je dan toestemming om te vertrekken.

Of een andere stap 2: naar de vrederechter stappen. Die kan snel tijdelijke maatregelen uitvaardigen.

4. Een meisje met een mentale handicap dat in een instelling woont, wordt misbruikt door een opvoeder. Voor haar eigen veiligheid is het best dat ze naar een andere instelling verhuist. Maar er is een groot tekort aan woonmogelijkheden voor mensen met een mentale handicap. Moet ze dan noodgedwongen blijven waar ze woont?

Antwoord van Ann VdB: Er is een groot tekort aan woonmogelijkheden voor mensen met een mentale handicap, dat klopt. Vraag is of *het meisje* moet verhuizen. De opvoeder doen vertrekken lijkt mij een veel betere oplossing! Die moet toch ontslagen kunnen worden, niet?

Antwoord van Wendy: Inderdaad. Ik illustreer dit met een gelijkaardige zaak. Er is ooit bij ons een klacht binnen gekomen van een allochtoon meisje dat misbruikt werd door haar leraar. Zij had dit aan verschillende vriendinnetjes verteld. Het feit dat de getuigenissen van de vriendinnetjes allemaal perfect klopten, vormde een zeer sterk bewijs. De leraar is schuldig bevonden en ontslagen.

5. Bij de inleiding werd zeer sterk de nadruk gelegd op de grote kwetsbaarheid van vrouwen met een handicap. Niet bepaald bevorderlijk voor een positief zelfbeeld!

Antwoord van Ann VdB: Daar heb je gelijk in. Anderzijds is een verwittigde vrouw er twee waard (of drie?). Een vrouw die beseft dat ze een gemakkelijker slachtoffer is, kan zorgen dat ze weerbaar wordt. Respect afdwingen, is iets dat je kan leren. Zo-

als ik al zei: we hebben al twee weerbaarheidstrainingen georganiseerd; als de vraag voldoende groot is, organiseren we er opnieuw. Bovendien: als het waar is dat een handicap je kwetsbaarder maakt, is het ook waar dat je handicap voordelen geeft. Als je je moet verdedigen, kan een rolstoel, een kruk of een witte stok een efficiënt wapen zijn! Wie met een verlamming zit die zich beperkt tot de onderste ledematen, beschikt doorgaans over fenomenaal veel armkracht. Enkele rake vuistslagen zullen hun effect dan zeker niet missen! Heel dikwijls zal een weerbare vrouw die wapens zelfs niet nodig hebben. Als een dader begrijpt dat hijzelf last zal hebben met zijn slachtoffer, bindt hij in en zoekt een ander, gemakkelijker slachtoffer.

Deel II

“Dossier Ontoegankelijkheid vluchthuizen”

Probleemschets

Stel dat u in een rolstoel zit en dringend moet opgenomen worden in een vluchthuis. Dan hebt u wel pech, want vluchthuizen die rolstoelgebruiksters kunnen opvangen, zijn zeldzaam. Waarschijnlijk vindt u er in uw provincie gewoon geen. U blijft noodgedwongen thuis.

In 1996 werd deze nachtmerrie werkelijkheid voor een vrouw uit de provincie Antwerpen. Persephone, dat jaar één jaar jong, vernam dit en startte meteen een briefschrijfactie naar alle vlucht- en opvanghuizen in Vlaanderen. Daaruit bleek dat het met de toegankelijkheid van deze huizen ronduit triestig gesteld is.

Vijf jaar later, medio 2001, leefde bij Persephone de vraag of de situatie verbeterd zou zijn. Een nieuwe briefschrijfactie toonde aan dat nog steeds slechts enkele huizen rolstoelgebruikers kunnen opnemen. Het probleem kan enkel opgelost worden mits overheidshulp.

Persephone speelde, op de Vrouwendag 2001, het dossier door aan Mieke Vogels (Vlaams minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen). Ze luisterde aandachtig en beloofde ons het probleem spoedig aan te pakken. Vanaf 2002 volgen wij de werkzaamheden van haar kabinet regelmatig op.

Brief van 1996 aan alle vlucht- en opvanghuizen in Vlaanderen

Antwerpen, 4 juni 1996

Geachte mevrouw, meneer,

Recent kwam ons het verhaal ter ore van een vrouw die toegang zocht tot een vluchthuis. Deze werd haar geweigerd. Waarom? Vermits deze vrouw in een rolstoel zat en het dus uitgesloten was dat zij de trap kon opklimmen, kon men haar (spijtig genoeg) geen “logeerkamer” aanbieden. Penibele situatie, niet?

Aangezien het niet ondenkbaar is dat deze situatie zich in de toekomst nog kan voordoen, zouden wij u enkele voorstellen van aanpassingen willen doen. Geen al te dure, dat hoeft niet. Het zou trouwens in uw voordeel pleiten wanneer men kan spreken van de (uw) mensvriendelijke aanpak. Zou het mogelijk zijn om een kamer in te richten

op het gelijkvloers? Met een lavabo? Hellende af- en opritjes om de hinderlijke drempels (voor de rolstoel) te overbruggen?

Enkel zo zal de vicieuze cirkel, gehandicapten hebben geen toegang, dus nemen ze niet deel aan de samenleving en omdat ze niet deelnemen aan de samenleving ziet men het belang van toegankelijkheid niet in, doorbroken worden.

Vriendelijke groeten,
namens Persephone

Ann Van den Buys

Brief van 2001 aan alle vlucht- en opvanghuizen in Vlaanderen

Antwerpen, juli 2001

Geachte mevrouw, meneer,

In 1996 kwam ons het verhaal ter ore van een vrouw in een rolstoel, die opgevangen had moeten worden in een vluchthuis. In onze ganse provincie bleek echter geen enkel vluchthuis te zijn dat een rolstoelgebruikster kon herbergen! Noodgedwongen bleef de vrouw thuis.

Als belangenverdedigende vereniging van vrouwen met een handicap vonden wij het toen onze plicht om alle vlucht- en opvanghuizen in Vlaanderen aan te schrijven, met de vraag aandacht te schenken aan de toegankelijkheid van hun huis. Uit de antwoorden die wij van hen kregen, bleek dat sommigen ook al rolstoelgebruikers hadden moeten weigeren, niet wegens plaatsgebrek, maar omdat hun huis niet toegankelijk was. Enkelens beloofden ons om bij de volgende verbouwingen rekening te houden met rolstoelgebruikers. Slechts één (!) opvanghuis meldde ons dat mensen met een rolstoel bij hen terecht konden. Telde Vlaanderen maar één toegankelijk opvanghuis?! Op een bevolking van 6 miljoen zielen leek ons dit bitter weinig.

Nu, vijf jaar later, vragen wij ons af of de situatie verbeterd is. Vandaar dat wij u opnieuw aanschrijven. Wil u even de tijd nemen om bijgevoegd blad in te vullen? Een “ja” of “neen” is voldoende. Wij willen het resultaat gebruiken om de overheid mee te laten zoeken naar een oplossing.

Alvast bedankt voor uw aandacht.

Vriendelijke groeten,

Ann Van den Buys
Voorzitster Persephone vzw

Vragenlijst

Naam huis (facultatief): .....

Ons huis is gelegen in de gemeente: .....

Wij hebben reeds rolstoelgebruik(st)ers moeten weigeren, gewoon omdat ons huis niet voorzien is op rolstoelen: .....

Rolstoelgebruik(st)ers kunnen in ons huis

- binnen: ..... (Is er een hellend vlak?
Is de deur breed genoeg?)
- naar het toilet: ..... (Is de deur breed genoeg?
Is er voldoende ruimte voor de rolstoel naast de WC?)
- in de douche: .....

Er is een kamer voorzien voor een persoon in een rolstoel: .....

- op het gelijkvloers: .....
- boven: ..... (Is er een lift die groot genoeg is?)

Mits enkele eenvoudige verbouwingen kunnen wij wel een rolstoelgebruik(st)er opvangen: .....

Voor deze verbouwingen hebben wij subsidies nodig: .....

Eventuele opmerking of suggestie: .....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Brief aan Mieke Vogels

Antwerpen, 11 november 2001

Geachte mevrouw de minister,

In onze eerste briefschrijfactie stelden wij aan alle vlucht- en opvanghuizen in Vlaanderen de vraag of zij een rolstoelgebruik(st)er konden herbergen. Eén (!) opvanghuis reageerde positief. Telde ons 6 miljoen zielen tellende Vlaanderen maar één toegankelijk opvanghuis?! Veeleisend was onze brief nochtans niet: wij suggereerden enkele betaalbare aanpassingen.

Nu, vijf jaar later, wilden wij weten of de situatie verbeterd was. Bovendien vroegen wij ons af of subsidies voor verbouwingen echt konden helpen. Wij stuurden deze zomer een vragenlijst rond, opnieuw naar alle vlucht- en opvanghuizen in Vlaanderen.

De cijfers spreken voor zich:

Aantal verstuurde brieven	34
Aantal antwoorden	24
Hebben reeds (meermaals) rolstoelgebruik(st)ers moeten weigeren	
ja	10
nee, want ons huis is toegankelijk of toch bijna	4
geen aanvraag gehad	8
vraag niet beantwoord	2
Verbouwing/ verhuis is	
gepland of in uitvoering	5
onmogelijk zonder subsidies	12
niet nodig, want ons huis is toegankelijk of toch bijna	4
vraag niet beantwoord	3

Ter verduidelijking: 4 x “huis toegankelijk of toch bijna” betekent dat 3 huizen een rolstoelgebruik(st)er kunnen opvangen zoals het hoort en dat er bovendien een huis is waar een rolstoelgebruik(st)er wel binnen kan en naar het toilet kan, maar niet kan douchen en overnachten.

Een opmerking van een vluchthuis dat nog nooit een aanvraag van een rolstoelgebruik(st)er heeft gehad: “Dat er zo weinig aanvragen komen, ligt waarschijnlijk aan het feit dat men weet dat onze huizen toch niet toegankelijk zijn. De nood aan crisisopvang van slachtoffers met een handicap bestaat zeker.”

Mensen met een handicap zijn inderdaad een gemakkelijker slachtoffer dan valide mensen. Daar zijn verschillende redenen voor:

- zij zijn afhankelijk van hulp, wat hen extra kwetsbaar maakt
- zij worden dikwijls onwetend gehouden en overbeschermd en herkennen daardoor te laat gevaarlijke situaties
- zij kunnen moeilijker een aanklacht indienen
- hun aanklacht wordt zelden geloofd.

Besluit:

Wetend dat mensen met een handicap een gemakkelijker slachtoffer zijn, en steunend op bovenstaande cijfers, vragen wij met aandrang dat er snel een subsidieregeling komt die de toegankelijkheid van vluchthuizen sterk bevordert.

Graag werden wij op de hoogte gehouden van de evolutie van dit dossier.

Wij verwachten snel een positief antwoord. Alvast onze hartelijke dank daarvoor.

Vriendelijke groeten,

Ann Van den Buys
Voorzitster Persephone vzw

Stapjes in de goede richting

In mei 2002 brachten wij een bezoek aan het kabinet van Mieke Vogels om haar te herinneren aan haar belofte. Wij hebben daar ook geprobeerd om duidelijkheid te krijgen over de politieke verantwoordelijkheid i.v.m. de toegankelijkheid van vluchthuizen. Zijn dat publieke gebouwen? In februari 2003 (!) kregen wij uiteindelijk antwoord van het VIPA (Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden): “Sinds 2 jaar hebben wij een budget om o.a. vluchthuizen te ondersteunen bij hun verbouwingswerken. Of een vluchthuis een publiek gebouw is of niet, doet niet ter zake. Wij geven alleen subsidies als de toegankelijkheid voor mensen met een handicap voldoende verbetert.” Het spreekt vanzelf dat deze regeling een stap in de goede richting is. Om na te gaan wat het effect is van die regeling, voerden wij in 2006 een nieuwe vragenronde uit bij de opvang- en vluchthuizen.

Verschillende huizen die in 2001 de enquête beantwoordden, deden dat in 2006 niet meer. We kunnen dus alleen maar hopen dat de 5 die toen werk wilden maken van een betere toegankelijkheid, dat ook effectief hebben kunnen doen. Wat wel duidelijk is, is dat er nog steeds teveel zijn – meer dan de helft! – die rolstoelgebruik(st)ers moeten weigeren.

Aantal verstuurde brieven	42
Aantal antwoorden	20 (*)
Hebben reeds (meermaals) rolstoelgebruik(st)ers moeten weigeren	
ja	11
nee, want ons huis is toegankelijk of toch bijna	3
geen aanvraag gehad	5
vraag niet beantwoord	0
Verbouwing/ verhuis is	
geen optie	5
gepland of in uitvoering (met subsidies)	5
nog niet gepland	2
niet nodig, want ons huis is toegankelijk of toch bijna	3
vraag niet beantwoord	4

(*) één huis antwoordde dat zij een andere functie hebben gekregen.

Het CTPA (Centrum voor Toegankelijkheid van de Provincie Antwerpen) organiseerde in april 2006 een studiedag rond ruimtelijke ordening en toegankelijkheid in de gemeenten. Persephone ging erheen en wees nog maar eens op het belang van toegankelijkheid van vluchthuizen en andere crisisopvangcentra. Verschillende aanwezigen lieten bij afloop weten dat ze de opmerking genoteerd hadden.

Deel III

“Vrouwen met een handicap, slachtoffers van geweld: wat kunnen we doen?”

Samenvatting van de Europese conferentie

Gehouden op 16, 17 en 18 november 2001 in Italië
in het kader van het Daphne-project

Waar en wanneer komt geweld voor?

a) Geweld in het leven van alledag

Het lijkt op het eerste gezicht overdreven om te beweren dat vrouwen met een handicap dagelijks met geweld geconfronteerd worden. Maar als je bedenkt dat geweld zich kan voordoen op verschillende niveaus, zie je dat dit wel klopt.

Het eerste niveau is dat van de zichtbaarheid. Zichtbaar zijn, betekent erkend worden als persoon. De kans krijgen om te studeren, te werken, een gezin te stichten, sociale contacten te kunnen onderhouden. De samenleving kan/wil niet inzien dat vrouwen met een handicap in al deze domeinen een volwaardige rol kunnen spelen en sluit ze daarom uit.

Werkloosheid veroorzaakt een grotere afhankelijkheid en werkt zo geweld in de hand. Werknemers met een contract zijn meestal mannen. Dit verschil groeit! Quota's, positieve discriminatie en jobtrainingen kunnen deze groei tegenwerken.

Een vrouw moet mooi en charmant zijn; een vrouw met een handicap wordt daarom bekeken als een “mislukking”, een asexueel wezen met een onpersoonlijk lichaam. Zo'n lichaam misbruiken is toch niet zo erg? En kan zo iemand wel een gezin stichten? Moeilijk, vooral omdat, naast haar handicap, haar *omgeving* erg tegenwerkt. Moeders met een handicap zijn veel zeldzamer dan vaders met een handicap.

Dagelijks worden vrouwen met een handicap, net als hun mannelijke collega's, geconfronteerd met de slechte toegankelijkheid van gebouwen.

Kijken we naar het Gelijke-kansenbeleid, dan merken we dat haast nergens aandacht wordt besteed aan vrouwen *met een handicap* in het bijzonder. In beleidsmaatregelen voor mensen met een handicap zijn *vrouwen* dan weer onzichtbaar. Uit de vele beleidsnota's die er geschreven zijn, zou men de conclusie kunnen trekken dat vrouwen met een handicap niet bestaan!

b) Geweld in voorzieningen

In instellingen, homes, beschermde werkplaatsen wordt doorgaans op een zeer paternalistische manier voor mensen gezorgd. Dit maakt mensen monddood. Ook dat is

geweld. In die sfeer is seksueel misbruik nooit veraf. Als je gewoon bent geworden dat *anderen* je wassen en aankleden (zonder zich de moeite te troosten de deur van je kamer te sluiten), dat *anderen* beslissen wanneer je opstaat, eet en gaat slapen, dat je lichaam bestudeerd en betast wordt “voor je eigen welzijn” zonder dat iemand jou toestemming heeft gevraagd, dan is seksueel misbruik door een hulpverlener gewoon maar “één stapje verder”.

Ben je van kindsbeen af gehandicapt, dan is de kans groot dat je nooit voorlichting gehad hebt. Als je dan begrijpt dat wat je overkomen is, echt wel misbruik is, met wie kan je dan praten? In het belang van “de goede naam van de instelling” wordt je gevraagd te zwijgen. Met een andere hulpverlener erover praten, houdt risico’s in. Stel dat hij zich achter zijn collega schaart, wat dan? Er is dringend nood aan een externe, onafhankelijke dienst slachtofferhulp.

c) Geweld thuis

“Jij geraakt toch niet aan een man! Welke man is er nu geïnteresseerd in een gehandicapte vrouw?”. Zulke opmerkingen krijgen vrouwen met een handicap vaak te horen van hun familie. Op de duur geloven ze het zelf. Ze haten hun eigen lichaam en nemen er afstand van. Hun familie ontnemt hen dikwijls ook elk recht op seksualiteit. Ook als deze vrouwen er toch in slagen een mooie relatie uit te bouwen, blijven de ouders vasthouden aan het aseksuele beeld dat ze van hun dochter hebben. “Je vraagt de pil? Hoe? Waarvoor heb *jij* die nodig?!” is een antwoord dat vele vrouwen met een handicap van hun moeder gekregen hebben.

Zelfstandig wonen met hulp van assistenten die je zelf aanwerft, is een formule die stilaan opgang maakt. Ze heeft duidelijke voordelen: je kiest zelf je assistenten en voldeed ze niet, dan geef je ze gewoon hun ontslag. Ze hebben dus weinig kans om hun macht te misbruiken. En toch, de realiteit wijst uit dat zelfs in deze situaties machtsmisbruik de kop opsteekt. Bij wijze van voorbeeld: een assistente laste zelf, tussen het uit bad helpen en het afdrogen, een rookpauze in. Een andere regelde, volkomen op eigen houtje, afspraken voor herstellingswerken. Ook blijkt het niet zo eenvoudig te zijn om een assistent(e) te ontslagen. De arbeidsrechtbank hecht meer geloof aan het verhaal van de assistent(e) dan aan dat van de gehandicapte werkgever. De oorzaak van deze problemen, is dat veel mensen met een handicap onvoldoende getraind zijn om de rol van werkgever op te nemen. Ook de maatschappij ziet hen niet als werkgever. De oplossing ligt voor de hand: weerbaarheidstraining, weerbaarheidstraining, weerbaarheidstraining!

d) Inbreuken op privacy

Wie zich niet zonder hulp kan wassen of aan- en uitkleden, kan zelden genieten van rust en privacy in die ogenblikken. Helpers krijgen met de regelmaat van de klok andere patiënten toegewezen, hebben weinig tijd, nemen de moeite niet om de deur te sluiten, enz.

Ook bij een bezoek aan de gynaecoloog is er weinig sprake van privacy. Sterilisatie en abortus wordt aan vrouwen met een handicap dikwijls opgedrongen, terwijl valide vrouwen precies het omgekeerde ervaren: kiezen zij voor sterilisatie, dan raadt de dokter het af. Zulke zware beslissingen moeten *in alle rust* kunnen besproken worden, met respect voor het standpunt van de vrouw zelf.

e) Statistieken

Het toenemend geweld tegen mensen met een handicap, deed binnen DPI Europa het idee groeien om zelf een gegevensbank samen te stellen. Er worden bewijzen verzameld van discriminatie en misbruik van mensen met een handicap, zowel algemeen als individuele incidenten. Het doel is een "Amnesty" -achtig netwerk te starten tussen mensen met een handicap die begaan zijn met de Mensenrechten. De gegevens worden verzameld in een centrale databank, beheerd door Disability Awareness in Action (DAA). In een vijftal landen is dit momenteel operationeel, namelijk Finland, Duitsland, Italië, Nederland en Portugal.

Wij vrouwen moeten deze mogelijkheid ook benutten. Het is alleen door publicatie van concrete bewijzen dat we courante praktijken in vraag kunnen stellen en veranderingen op gang kunnen brengen. We zullen aan de politici en de maatschappij aantonen hoe de werkelijke leefsituatie van personen met een handicap is. Zo kan er een echte en blijvende verbetering komen.

Over vrouwen *met een handicap* is er nood aan globale cijfers: zowel over vrouwen die in een instelling wonen, als bij hun familie of alleen. Ook de plaatsen waar het geweld zich afspeelt, moeten in kaart gebracht worden: op straat, thuis, in de badkamer, bij de dokter of de kinesist, op weg naar school, in de beschermde werkplaats, ... Het kan overal voorkomen. Dit onderzoek moet gevoerd worden in alle Europese landen. Alleen zo kunnen we bewijzen dat het probleem overal bestaat en overal moet aangepakt worden.

De wetten betreffende abortus, sterilisatie en seksueel geweld

a) Abortus

In de meeste Europese landen is het toegelaten een zwangerschap te onderbreken onder bepaalde voorwaarden. Is de foetus gehandicapt, dan zijn de voorwaarden veel soepeler. Deze houding ervaren wij als een vorm van geweld: een kind wordt het recht op leven ontzegd enkel en alleen omdat het gehandicapt is!

Dit heeft dramatische gevolgen: statistieken tonen aan dat 94% van de ouders die te horen krijgen dat ze een gehandicapt kindje verwachten, kiezen voor abortus. Welke doembeelden houdt men deze ouders voor?

Ouders die te horen krijgen dat ze een gehandicapt kindje verwachten, moeten de mogelijkheid krijgen om te luisteren, enerzijds naar ouders die een kindje hebben met

een gelijkaardige handicap, anderzijds naar volwassenen met dergelijke handicap. Wij vrouwen, draagsters van leven, hebben de *plicht* om onze stem hier te laten horen. Een maatschappij die alleen nog “perfecte” mensen kan dulden, is met uitsterven bedreigd. Mensen met een handicap belichamen een waarborg voor de diversiteit en de creativiteit van een samenleving.

b) Sterilisatie

Het standpunt van DPI is duidelijk: sterilisatie mag nooit opgedrongen worden. Is de persoon in kwestie niet in staat om te begrijpen wat sterilisatie is, dan nog mag sterilisatie enkel uitgevoerd worden indien het medisch noodzakelijk is en nadat daarvoor officieel toestemming is gegeven.

De praktijk leert ons immers dat vrouwen die gesteriliseerd zijn, gemakkelijker slachtoffer worden van seksueel geweld. De vrouw kan niet zwanger worden, het misbruik kan dus toch niet aan het licht komen!

In Italië bestaat geen wet over sterilisatie. In andere Europese landen wel, maar ze zijn niet éénduidig. In de Spaanse wet wordt zelfs geen onderscheid gemaakt tussen een mentale of een fysieke handicap.

c) Seksueel geweld

I.v.m. seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes met een handicap, is er wettelijk zeer weinig geregeld. In Duitsland is wel vastgelegd dat “seksueel geweld tegen personen die zich niet kunnen verdedigen” strafbaar is.

In Groot-Brittannië hebben vrouwen met en zonder handicap precies dezelfde rechten, maar de praktijk draait soms anders uit: een rechter verklaarde ooit dat enkel een *mondelijke* getuigenis geldig is. Andere rechters verwerpen klachten van mensen met een mentale handicap omdat “zij toch niet weten wat er gebeurt”. In Spanje vindt men in het strafwetboek wel iets terug over geweld tegen mensen met een mentale handicap, maar wordt er met geen woord gerept over slachtoffers met een fysieke handicap.

Hier is nog veel werk aan de winkel!

Preventie en slachtofferhulp

a) Preventie

Enkele belangrijke basisprincipes:

- Je lichaam hoort *jou* toe.
- Vertrouw je intuïtie.
- Je hebt recht op seksuele voorlichting.
- Leer het onderscheid maken tussen aangenaam en onaangenaam fysisch contact.

- Leer nee zeggen.
- Ben je slachtoffer geweest van seksueel geweld, probeer het dan te vertellen.
- Leer zelf beslissingen nemen.
- Zoek contact met andere vrouwen met een handicap.
- Word verliefd op het leven: durf een levensproject uitbouwen, leer geloven in je *mogelijkheden*, gebruik je doorzettingsvermogen.

Preventie bestaat uit verschillende elementen. Zelfverdediging is er één van. Dit houdt heel wat meer in dan schoppen en slaan. Het is een systeem dat ook moet kunnen dienen om psychisch geweld te stoppen. Mentale training vormt daarom een belangrijk onderdeel van elke goede cursus. Start van de lessenreeks is uiteraard het leren onderscheiden van gevaarlijke en niet-gevaarlijke situaties. Verder wordt veel aandacht besteed aan lichaamstaal en het juiste gebruik van je stem. Enkele fysieke zelfverdedigingstechnieken ronden het geheel af. Je leert daarbij vertrekken van wat je *wel* kan, terwijl je toch rekening houdt met je fysieke beperkingen. Je angst maakt plaats voor zelfvertrouwen!

Het aanbod aan weerbaarheidstrainingen, aangepast aan de handicap en de leefsituatie van de deelnemers, moet fors uitgebreid worden.

Ook leren van gelijken, kan een cruciale rol spelen in preventie van geweld. Wie zelf gehandicapt is en er goed in slaagt op te komen voor zichzelf, kan een inspiratiebron zijn voor andere vrouwen met een gelijkaardige handicap. Mensen hebben nood aan voorbeelden! Vrouwen met een handicap kunnen dus heel veel steun hebben aan andere vrouwen met een handicap, over land- en cultuurgrenzen heen. Alleen ... ze moeten mekaar kunnen bereiken. Regionale en internationale netwerken creëren en onderhouden is de boodschap.

b) Slachtofferhulp

Er bestaat geen specifieke opvang voor vrouwen met een handicap. Theoretisch zijn ze welkom in alle initiatieven voor niet-gehandicapte vrouwen, maar in de praktijk is dat moeilijk. De toegankelijkheid laat veel te wensen over.

Wat kan je doen als je vermoedt dat iemand slachtoffer is geweest van seksueel geweld?

- Blijf kalm.
- Schrijf op waarop je vermoeden berust
- Spoor het slachtoffer aan om er met iemand over te praten die te vertrouwen is. Zorg dan voor een veilig en transparant klimaat.
- Ga na wat er zou kunnen gebeuren als het slachtoffer een aanklacht indient, zeker als het slachtoffer in de toekomst afhankelijk zal blijven van de dader.
- Ga na of het slachtoffer een therapeut nodig heeft om het trauma te verwerken. Zo ja, help dan zoeken. Een therapeut vinden met een toegankelijke praktijk, is niet eenvoudig. Vaak staan therapeuten ook onwennig tegenover iemand met een handicap.

Internationale documenten: handige instrumenten bij lobbywerk

a) De documenten van de Verenigde Naties

Je kan aan de nationale regering vragen om je de volledige tekst van deze documenten te bezorgen. Het bevoegde ministerie kan je ook zeggen of de regering ja dan nee een document ondertekend heeft en welke maatregelen zijn genomen om die woorden gestalte te geven. Vind je die maatregelen ontoereikend, dan kan je je regering vragen om betere maatregelen.

Voor ons, vrouwen met een handicap, zijn volgende documenten nuttig:

- De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948)
Hoewel mensen met een handicap niet uitdrukkelijk vernoemd worden, is deze Verklaring toch een basisinstrument. Er staat immers in dat ze geldt voor *alle* mensen.
- Conventie over het wegwerken van alle vormen van Discriminatie tegen Vrouwen (1979)
Ook hier worden vrouwen met een handicap niet uitdrukkelijk vernoemd, maar vermits deze conventie geldt voor alle vrouwen, geldt ze ook voor ons.
- De Standaardregels voor Gelijke Kansen van Mensen met een Handicap (1993)
Zelfde commentaar: geen woord over vrouwen met een handicap, maar toch bruikbaar.
- De vierde Wereldvrouwenconferentie in Beijing (1995) en de follow-upconferentie in New York (2000).

Op deze conferenties waren vrouwen met een handicap talrijk aanwezig ... met resultaat! Onder andere het hoofdstuk over geweld tegen vrouwen draagt daarvan duidelijk sporen. Dit succes is echter nog maar een begin. Op de politieke agenda ontbreken we nog al te vaak!

b) De documenten van internationale gehandicaptenorganisaties

Deze bevatten heel wat aanbevelingen voor de Europese en nationale regeringen. Ook wijzen ze mensen met een handicap op hun rechten en verantwoordelijkheden.

- Resolutie van de eerste Europese Conferentie over Autonoom Leven voor Vrouwen met een Handicap (DPI – European Womens' Committee 1996).
- Europees Manifest van Vrouwen met een Handicap (European Disability Forum 1997).
- Standpunt van Mensen met een Handicap over Bio-ethiek en Mensenrechten (DPI Europe 2000).

Deel IV

“En de boer, hij ploegde voort ...”

Enkele waardevolle initiatieven in Vlaanderen en Brussel

Preventie en slachtofferhulp in instellingen, gesubsidieerd door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap

Het Vlaams Agentschap organiseerde in 2005 en 2006 – toen heette het nog Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap – twee studiedagen ‘Over grenzen’ rond preventie van huiselijk geweld in instellingen. De vraag naar preventie komt eigenlijk van Europa, die haar lidstaten de opdracht gaf om onderzoek te voeren en maatregelen uit te werken om misbruik, uitbuiting, verwaarlozing en psychologische onderdrukking te voorkomen, i.h.b. misdaden door vertrouwenspersonen. Het Vlaams Fonds richtte een werkgroep op, waarin ook Persephone zetelde sinds 2003. Het huiswerk van die werkgroep is sinds maart 2006 af. Instellingen krijgen alleen nog subsidies als ze een preventieplan hebben. Zo’n plan op papier zetten is natuurlijk niet voldoende. Instellingen moeten ook werken aan bezieling, communicatie, seksuele opvoeding, assertiviteitstraining, herkennen en wegwerken van risicosituaties, omgaan met vermoedens, bescherming van slachtoffers en vermoedelijke daders, enz. Het Vlaams Agentschap stelt een opleidingspakket ter beschikking, geeft juridische informatie, geeft tips rond communicatie en risicoanalyse. Instellingen kunnen nog steeds de CD-rom ‘over grenzen’ aanschaffen, waar dat allemaal op staat. Vlaanderen is hiermee een voorbeeld voor Europa. Het is goed om weten dat wij, Persephone, aan dit hele proces ons steentje hebben bijgedragen.

IDEWE vzw, een Externe Dienst voor Preventie en Bescherming op het Werk, werkte nadien in opdracht van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap een instrument uit ter registratie van ongewenst grensoverschrijdend gedrag bij personen met een handicap. Het spreekt voor zich dat registratie en melding geen doel op zich zijn. De preventie van ongewenst grensoverschrijdend gedrag bij personen met een handicap moet centraal staan. Het onderzoek werd afgerond in maart 2008. De opdracht werd uitgesplitst in drie grote deelopdrachten:

- ontwikkel een door de sector en de gebruikers gedragen registratie-instrument
- test het instrument uit en analyseer de verkregen data
- formuleer een voorstel voor de uitbouw van een meldpunt.

Het rapport staat vermeld in bijlage B.

PAB en PGB

We schreven in 2002 in Deel III over het PAB (Persoonlijk Assistentiebudget): ‘Zelfstandig wonen met hulp van assistenten die je zelf aanwerft, is een formule die stilaan opgang maakt.’ Momenteel zijn er reeds 1.396 PAB-budgethouders. De Vlaamse re-

gering heeft nog steeds onvoldoende geld om alle PAB-aanvragers een budget te kunnen geven. Uit het laatste zorgregierapport van het VAPH blijkt dat 4.250 personen op de wachtlijst staan. In de eerste maanden van 2008 is er nog geen grote toewijzingsronde geweest. Wel kreeg een beperkt aantal personen een PAB toegewezen overeenkomstig de spoedprocedure. De Vlaamse regering moet haar belofte om de wachtlijst weg te werken, nakomen.

De laatste maanden staat het Persoonsgebonden Budget (PGB) volop in de actualiteit. Dat wil personen met een handicap maximale autonomie geven. Het is de uiteindelijke uitvoering van de directe financiering: de budgethouder krijgt zelf de centen in handen nodig voor het organiseren van de nodige zorg/ondersteuning en het aankopen van hulpmiddelen. Het PGB-decreet onderscheidt 3 soorten budgetten:

- PGB: Budget voor het inkopen van zorg in bestaande Vlaams Agentschap voorzieningen.
- PAB: Persoonlijk Assistentiebudget. Assistenten die je zelf aanwerft, kunnen je helpen op alle vlakken in het leven: thuis, in de vrije tijd, op het werk, op school.
- IMB: Budget voor het kopen van hulpmiddelen (Individuele Materiële Bijstand).

Het PGB-decreet werd eind 2001 reeds gestemd. Momenteel bestaat enkel het PAB. Je kan vandaag al een PGB aanvragen. Je aanvraag zal dan worden geregistreerd, maar nog niet behandeld aangezien er nog geen PGB-budgetten beschikbaar zijn. Wel heeft minister Vanackere aangekondigd dat hij met een PGB-experiment start. Het experiment start op 1 september en loopt gedurende 2 jaar. Hij trekt hiervoor in 2008 4 miljoen euro uit. Op dit ogenblik worden 200 proefpersonen aangeschreven met de uitnodiging om deel te nemen aan dit experiment.

Budgethoudersverenigingen ondersteunen personen met een handicap bij de aanvraag van en het werken met een PAB of PGB. Zij organiseren ook bijeenkomsten waarop budgethouders onderling ervaringen kunnen uitwisselen.

Adviescomité Gelijke Kansen van de Senaat

De komende maanden zal het Adviescomité Gelijke Kansen van de Senaat tijd wijden aan de bespreking van de situatie van vrouwen met een handicap in onze samenleving. Wij zullen hieraan zeker meewerken en o.a. de problematiek van huiselijk geweld op de agenda zetten.

Onze stimulansen voor wetenschappelijk onderzoek

Wij bezorgden de eerste uitgave van deze brochure aan alle Vlaamse universiteiten, met de vraag om studenten warm te maken voor verder onderzoek. Het (ondertussen gesloten) departement Vrouwenstudies van de universiteit Antwerpen, liet ons weten

dat zij daarvoor geen tijd hadden. Gelukkig gingen twee studenten orthopedagogiek in Brussel wel op het aanbod in. Hun licentiaatverhandeling staat vermeld in Bijlage B. In 2006 besliste het departement Vrouwenstudies van de ULB om zich te buigen over de situatie van vrouwen met een handicap. Dat resulteerde tot nu toe in een speciaal nummer van 'Chronique féministe' – eveneens vermeld in bijlage B – en een studiedag. Wij belichtten daarin telkens het thema geweld. Van de andere universiteiten kwam geen reactie.

Onze vraag naar globale cijfers, waarin alle types handicap en alle woonvormen voorkomen, leek verder nergens gehoor te vinden, tot we ontdekten dat de Vlaamse universiteiten in 2006 de Wetenschapswinkel hadden opgezet. De Wetenschapswinkel maakt academische kennis toegankelijk voor non-profitorganisaties. Hij voert zelf het onderzoek niet uit maar helpt een vraag te vertalen naar een onderzoeksvraag en bemiddelt tussen de organisatie en de onderzoeker. Onderzoek wordt voornamelijk uitgevoerd door studenten in het kader van hun eindverhandeling. Zij worden begeleid door een ervaren onderzoeker. Elke regionale Wetenschapswinkel gaat binnen de eigen instelling op zoek naar experts en studenten die de vraag kunnen beantwoorden. Wij dienden in november 2007 onze vraag naar wetenschappelijk onderzoek opnieuw in via deze weg. Wij wezen erop dat samenwerking met KVG een mogelijkheid zou zijn, om eventueel een steekproef te trekken uit het ledenbestand (zij hebben 25.000 leden) om bijvoorbeeld een vragenlijst te verspreiden. De universiteiten van Antwerpen, Brussel en Gent lieten weten dat zij onze aanvraag aan hun studenten zullen voorleggen.

Andere initiatieven van Persephone vzw

Wij richtten zelf in het voorjaar van 2008 enkele dagcursussen in, in Kessel-Lo (Leuven):

- in samenwerking met VMG op 19 april 2008, een weerbaarheidstraining
- in samenwerking met Garance op 17 en 18 mei, zelfverdedigingstechnieken, resp. voor vrouwen met een fysieke handicap en voor vrouwen met een zintuiglijke handicap.

In 1997 organiseerden we voor het eerst die dagcursussen. Toen mikten we op maximaal 12 deelnemers. Er kwamen zoveel inschrijvingen dat we uitbreidden tot 15, maar meer kon echt niet voor de lesgeefsters. Drie mensen zetten we toen noodgedwongen op de wachtlijst. In 1998 organiseerden we de cursus opnieuw. We haalden amper het minimum aantal deelnemers. Nu, 10 jaar later, halen we niet eens het minimum voor onze cursus weerbaarheid en moeten we één 'gemengde' groep maken op 18/5, met amper het minimum aantal deelnemers. Hoe komt dat? Kunnen we daaruit de conclusie trekken dat er geen nood meer aan is? Was het maar waar, we zouden kunnen gaan feestvieren in plaats van workshops te organiseren! In 1997, in volle 'post-Dutroux-periode', was huiselijk geweld bespreekbaar. Een jaar later alweer niet meer. Het geheugen van onze maatschappij is kort... Nu is het onderwerp

nog steeds taboe. Opvallend is ook dat de vrouwen die zich inschrijven voor onze workshops allemaal al in een gevaarlijke situatie verkeerd hebben, vaak met dramatische gevolgen. Zij ontdekken dan in de cursus hoe ze hun verdediging kunnen verbeteren. Nochtans is zo'n cursus nuttig voor alle vrouwen. Wie nog nooit in een benarde situatie gezeten heeft, denkt misschien: 'Mij overkomt dat niet'. Laat het ons hopen! Maar als je ooit toch in gevaar verkeert, kun je maar beter voorbereid zijn. Enkele eenvoudige basistechnieken kunnen erger voorkomen. En voorkomen is nog altijd beter – en veel goedkoper – dan genezen...

Vrouwen met een handicap die slachtoffer zijn van huiselijk geweld, vinden bij ons steeds een luisterend oor. Wij maken tijd voor hen en geloven hen. Wij weten, vaak uit eigen ervaring, hoeveel moed het vraagt om de stilte te doorbreken. Wij weten ook hoe bevrijdend deze stap is. Wij moeten echter vaststellen dat deze vrouwen ons vaak maar één keer contacteren. Eén noodkreet, gevolgd door: 'Jullie gaan *mijn* verhaal toch niet aan de grote klok hangen, hé?'. Nadien zakken ze weer weg in een verstikkende stilte. Hangen wij ooit persoonlijke verhalen aan de grote klok? Onze vzw is niet alleen gebonden door de wettelijke privacybescherming, maar ook door ons huishoudelijk reglement. Volgend uittreksel schept duidelijkheid over onze manier van werken:

2.1. Vrouw zijn en een handicap hebben, is een specifieke situatie waardoor vele thema's een eigen accent krijgen. De vereniging wil vrouwen met een handicap of een invaliderende chronische ziekte de kans bieden hun krachten te bundelen, zodat ze naar buiten kunnen komen met een eigen gezicht.

2.2. Om dat eigen accent voldoende te kunnen uitwerken, staan de bijeenkomsten in principe enkel open voor vrouwen met een handicap of een invaliderende chronische ziekte. Dit gesloten karakter waarborgt eveneens een stuk veiligheid, met name als er gewerkt wordt rond geweld tegen vrouwen.

2.3. Vanzelfsprekend wordt de privacy van iedere deelnemer aan de bijeenkomsten gerespecteerd. Dit betekent dat persoonlijke verhalen binnen de groep blijven. In het kader van een project mogen zij uitzonderlijk wel naar buiten worden gebracht, maar dit gebeurt alleszins in volstrekte anonimiteit en met de uitdrukkelijke toestemming van de persoon in kwestie.

2.4. Deze uitdrukkelijke toestemming mag de belangenbehartiging en de sensibilisatie echter niet verhinderen. Stellingen winnen sterk aan geloofwaardigheid als ze geïllustreerd worden met voorbeelden en in contacten met de media en het beleid is het niet altijd mogelijk om vooraf toestemming te vragen. Voorbeelden bevatten uiteraard geen enkele verwijzing naar de identiteit van de personen in kwestie. Zij worden op de hoogte gebracht waar en wanneer een element uit hun persoonlijk verhaal in de media zal verschijnen.

Hebben wij van een vrouw zwijgplicht gekregen, dan gebruiken wij geen elementen uit haar verhaal. Wij herhalen bij deze toch nog eens onze oproep: 'Doorbreek a.u.b. je stilzwijgen. Je helpt er niet alleen jezelf mee, maar ook anderen.' Er kunnen alleen

gepaste maatregelen uitgewerkt worden, als iedereen een juist beeld heeft van de problematiek. Bij struisvogelpolitiek hebben alleen de daders baat.

We moeten er nog een oproep aan toevoegen. Irene Zeilinger van vzw Garance is opgeleid om haalbare fysieke zelfverdedigingstechnieken aan te leren aan vrouwen met een handicap. Zo zijn er in ons land nog steeds veel te weinig, zeker in Vlaanderen. Aan alle lesgeefsters zelfverdedigingstechnieken zouden we willen vragen: vul deze leemte op. In Nederland bestaat er een opleiding tot docente weerbaarheid en zelfverdediging voor mensen met een handicap (verstandelijk, zintuiglijk, fysiek) en chronisch zieken. Bij de BWZ, de beroepsvereniging voor docenten weerbaarheid en zelfverdediging, kan je terecht voor meer informatie.

Wij kunnen gespreksnamiddagen organiseren over dit onderwerp. Organisaties of scholen kunnen ook een voordracht aanvragen.

Deel V

“Geweld in gezondheidsinstellingen”

Samenvatting van de Europese conferentie

Gehouden op 14, 15 en 16 december 2007 in Italië
in het kader van het Daphne-project

Probleemschets

Dit project, “Lighthouse” genaamd, bestudeert de situatie van vrouwen die medische zorgen nodig hebben die los staan van hun handicap. Het medisch personeel weet dan blijkbaar met die handicap absoluut geen raad, wat dramatische gevolgen heeft. Een vrouw die opgeroepen werd voor een borstkankerscreening, kon met haar rolstoel het gebouw niet binnen. Geen screening, dus. Een vrouw die zichzelf niet kon wassen, werd niet gewassen, want daar hadden ze geen tijd voor. De dokter richtte zich niet tot de patiënt, maar tot haar assistent. Bij een rolstoelgebonden vrouw die een gynaecologische ingreep had ondergaan, werd de urinesonde na 2 dagen niet verwijderd, want dan moesten ze haar op de bedpan zetten en daar hadden ze geen tijd voor.

Deze voorbeelden maken meteen duidelijk waar het schoentje wringt: mensen moeten hun rechten kennen, medisch personeel moet beter opgeleid worden, het beleid moet zijn verantwoordelijkheid nemen... De eerste stap is natuurlijk enerzijds de problemen in kaart brengen en anderzijds goede voorbeelden verzamelen. Uiteindelijk zal dit project richtlijnen opleveren op Europees niveau.

Medisch personeel is overwegend vrouwelijk. Vrouwelijke politici zijn het meest gevoelig voor deze problematiek. De centrale vraag is dan ook: welke netwerken tussen vrouwen kunnen een bijdrage leveren om zulke situaties te voorkomen?

Het loont ook de moeite om stil te staan bij een puur materiële vraag: over welke uitrusting moeten gezondheidsinstellingen beschikken? Materiaal dat hier standaard aanwezig is, is in de armere Europese lidstaten vaak nog niet beschikbaar. En laat ons eerlijk zijn: ook hier is nog veel voor verbetering vatbaar.

Netwerken met patiëntenverenigingen

Mensen met een handicap moeten beseffen dat ze het recht hebben op een degelijke verzorging en dat ze klacht kunnen indienen indien dat recht geschonden is. Het lijkt ons nuttig om samen met patiënten- en gehandicaptenverenigingen een Infopunt te creëren, dat burgers kan wijzen op hun rechten en waar ze juridische bijstand kunnen krijgen. Het bestaan van dat Infopunt kan bekend gemaakt worden in informatiecampa-

pagnes (op reclamepanelen, in de krant, op de radio, via brochures ...). In de hospita-
len moet duidelijke en voor iedereen toegankelijke informatie beschikbaar zijn over
deze dienst. Het Infopunt zou ook mensen met een handicap moeten tewerkstellen.

Netwerken met de vrouwelijke medische staf en hun beroepsverenigingen

Uitgangspunt: vrouwen met een handicap en de vrouwelijke medische staf hebben *elkaar* nodig. Deze netwerken hebben een drievoudig doel:

- goede voorbeelden opbouwen ter versterking en verandering
- informatie doorgeven enerzijds aan families, andere personen met een handicap en anderzijds aan andere stafleden
- advies en bijscholing geven.

Netwerk dat de bijscholing op poten zet

Bijscholing is belangrijk en moet focussen op de bijzondere noden van personen met een handicap. Ze moet verplicht worden voor dokters, verpleegkundigen en de medische staf. Personen met een handicap moeten hierin betrokken worden als raadgevers. Een controledienst moet waken over de kwaliteit van de opleiding en van het werk in de ziekenhuizen. Personen met een handicap moeten in deze dienst zetelen.

Netwerken met vrouwelijke politici

Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (zie bijlage D) is het juiste instrument om politici te benaderen. Vrouwen leven in verschillende omstandigheden in verschillende landen, maar één aspect is overal gelijk: vrouwen met een handicap worden vaak genegeerd, zowel in de vrouwenbeweging als in de verenigingen van personen met een handicap. Vrouwen met een handicap krijgen daar zelden een verantwoordelijke functie. Deze dubbele discriminatie wordt niet erkend. In die zin is de verenigingswereld niet anders dan de politieke wereld. Vrouwen met een handicap moeten daar zelf verandering in brengen, zowel in de vrouwenbeweging als in de nationale en lokale politiek.

Netwerken met vrouwen die in instellingen leven

Zij moeten training krijgen en informatie. De instellingen moeten kleinschalig worden. Zelfstandig wonen met hulp van assistenten die je zelf aanwerft, is een fundamenteel mensenrecht. Verenigingen van personen met een handicap moeten blijven

lobbyen bij de overheid tot uiteindelijk alle mensen die dat wensen, op die manier kunnen wonen.

Netwerken waarin thema's rond levensbegin en -einde aan bod kunnen komen

Vrouwen die een probleemkindje verwachten, moeten vrij kunnen kiezen of ze de zwangerschap al dan niet afbreken. Die vrije keuze wordt op verschillende manieren belemmerd. Dokters geven vaak onvoldoende informatie en benadrukken de probleemaspecten. Bovendien mag, als de gezondheid van de moeder in gevaar is, de zwangerschap ook onderbroken worden na meer dan drie maand. We moeten verhinderen dat deze wet systematisch gebruikt wordt als de foetus een handicap heeft. Als de resultaten van een prenataal onderzoek besproken worden, zouden ook personen met die handicap en/of ouders van een kind met die handicap aanwezig moeten zijn, zodat ook de kansen en de mogelijkheden belicht kunnen worden. De aanstaande moeder kan zo een meer gefundeerde keuze maken. Het is belangrijk om voor dit standpunt medestanders te zoeken binnen de vrouwenbeweging. Deze beweging heeft immers al vaak haar visie kunnen doorduwen.

Personen met een handicap worden vaak onder druk gezet om te kiezen voor euthanasie. In elke situatie heeft de betrokkene recht op correcte informatie en moet hij/zij de mogelijkheid en de vrijheid hebben om te kiezen.

Tussen begin en einde ligt de dag van vandaag. De kwaliteit van het dagelijks leven moet goed zijn in alle vitale aspecten, ook voor vrouwen met een handicap.

Netwerken die gegevens kunnen verzamelen over geweld tegen vrouwen in gezondheidsinstellingen

Het probleem is dat vrouwen de waarheid niet vertellen in vragenlijsten en evenmin een klacht neerleggen, ofwel omdat ze niet beseffen wanneer hun rechten worden geschonden, ofwel omdat ze bang zijn voor de gevolgen. Dus, eerste stap: ze moeten hun rechten kennen, in het bijzonder op de hoogte zijn van artikels 6 en 25 van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.

Het recht om een gezin te stichten verdient hier bijzondere aandacht. Dokters ontmoedigen vrouwen met een handicap vaak hierin. Vrouwen die hun moederrol willen opnemen, moeten gesteund worden door verenigingen van personen met een handicap. Verenigingen van vrouwen met een handicap mogen in die ondersteuning zeker niet ontbreken.

Centra voor slachtofferhulp en instanties die klachten rond discriminatie behandelen, zouden er ook klachten rond gezondheidsinstellingen kunnen bijnemen. In Kroatië bestaat er een hulplijn specifiek voor vrouwen met een handicap die slachtoffer zijn van huiselijk geweld of van discriminatie op het werk e.d.. Tot nu toe kregen zij echter geen enkele klacht over geweld in gezondheidsinstellingen, waarschijnlijk omdat de slachtoffers hun rechten niet kennen.

In protocols en vragenlijsten die peilen naar de kwaliteit van dienstverlening in gezondheidsinstellingen, moeten specifieke vragen en procedures opgenomen worden voor vrouwen met een handicap. Advocaten en ombudsmannen en -vrouwen die gespecialiseerd zijn in patiëntenrechten moeten op de hoogte gebracht worden van de rechten van vrouwen met een handicap en de verschillende vormen van geweld.

Organisaties van personen met een handicap kunnen focusgroepen oprichten om geweld tegen vrouwen met een handicap op te sporen. Hun vertegenwoordigers kunnen naar hospitalen gaan en volgens de ernst van de situatie met het management praten, een formele klacht indienen of eventueel de media inschakelen.

Alle hoger vermelde organisaties, diensten en instituten zouden één maal per jaar statistieken moeten publiceren. Die kunnen dan als basis dienen voor onderzoek en beleidsmaatregelen. Het is ook nodig dat personen met een handicap leren hoe ze gegevens moeten verzamelen. Organisaties van personen met een handicap kunnen nationale overzichten opstellen. In de media kan een oproep verschijnen om deel te nemen aan deze enquêtes. Terzelfder tijd kunnen ook goede voorbeelden verzameld worden en wijd verspreid. Met behulp van internet en kranten kan een internationaal forum gecreëerd worden, waarin zowel overtredingen als goede voorbeelden voorkomen. Geweld tegen vrouwen met een handicap moet meer in de media komen en moet bekeken worden vanuit het mensenrechtenperspectief. Speciale TV-programma's over en met personen met een handicap moeten ook van dat gezichtspunt vertrekken.

Netwerken die empowermentprocessen creëren

Empowerment is een persoon versterken in zijn/haar vaardigheden, zodat hij/zij gemakkelijker kan opkomen voor zijn/haar rechten en de sociale mechanismen van discriminatie en uitbuiting bestrijden.

In een empowermentproces speelt de aanvaarding van de eigen handicap een grote rol. Dit is een groeiproses waarbij emoties, fantasieën, gevoelens en gedachten rond sociale ongelijkheid hun plaats krijgen. Het vertrekpunt is het bio-psycho-sociaal model van een handicap waarbij de bescherming van de mensenrechten van personen met een handicap centraal staat. Zo kunnen inclusieve maatschappijmodellen ontwikkeld worden.

Empowerment is geen individueel proces. Het begint in de familie van de persoon met een handicap, maar ook de school, de gezondheidsdiensten en de sociale beweging spelen een rol. Het is belangrijk dat hierin een netwerk ontstaat, waarbinnen de vragen rond gender en handicap grondig bestudeerd worden. In deze context hebben we multidisciplinaire acties nodig waar ieder van ons zijn/haar verantwoordelijkheid kan opnemen in zijn/haar specifiek domein. Verantwoordelijkheid opnemen, betekent keuzes maken die gevolgen hebben voor onszelf en voor de anderen. Deze vaardigheid moet de diversiteit erkennen van alle mensen, met en zonder handicap. Ieder mens kan op een waardevolle manier bijdragen aan het samenhangingsgevoel in de maatschappij en aan het algemeen, menselijk, sociaal en economisch welbevinden van de ganse gemeenschap.

Welke training hebben meisjes nodig om hun toekomstige rechten te garanderen?

Ouders moeten de rechten van hun kind met een handicap kunnen begrijpen en beschermen.

In scholen moet voldoende ondersteuning zijn voor mensen met een handicap. Vervoer van en naar school moet geregeld worden door de overheid. De school moet het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap opnemen in het lessenspakket.

In de opleiding van leerkrachten moet voldoende aandacht gaan naar de rechten en noden van kinderen met een handicap. Zomercursussen voor studenten pedagogie en professoren bieden een goede aanvulling.

Ook hier heeft het verspreiden van goede voorbeelden zeker zijn nut. Zowel ouders als leerkrachten moeten informatie kunnen halen uit landen die meer ervaring hebben op dat vlak.

Over welke uitrusting moeten gezondheidsinstellingen beschikken?

Het spreekt vanzelf dat een toegankelijke en patiëntvriendelijke omgeving een must is. Concreet denken we dan aan

- speciale aandacht voor toegankelijke ingangen, liften, toiletten en kamers
- hoog-laagbedden en opstapjes, anti-decubitusmatrassen
- alarmsystemen op de goede hoogte of met afstandsbediening
- speciale aandacht voor toegankelijke informatie, dit wil zeggen begrijpbaar voor mensen met een auditieve, visuele of verstandelijke handicap
- aangepaste instrumenten in de gynaecologie, mammografie en in de kraamafdeling

- voldoende hulp voor moeders met een handicap
- weegschalen voor rolstoelgebruikers

Specifieke problemen vereisen teamwerk. Als een vrouw met een tetraplegie moet bevallen bijvoorbeeld, dan moet de gynaecoloog een kinesist inschakelen, die veel ervaring heeft in het behandelen van die pathologie.

Geld voor de aankoop van materiaal moet komen van de overheid. Wat nuttig en nodig is voor personen met een handicap is ook nuttig en nodig voor senioren. Moeten er specifieke instrumenten aangekocht worden voor personen met een handicap, dan moeten er ook personen met een handicap bij betrokken worden. Op basis van art. 25 van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, kan een lijst samengesteld worden van specifieke noden in de gezondheidssector.

Ook hier kunnen de massamedia goede voorbeelden verspreiden.

Besluit

Het is van primordiaal belang dat vrouwen met een handicap die slachtoffer zijn van huiselijk geweld, hun stilte doorbreken. Ze helpen er niet alleen zichzelf mee, maar geven zo ook aan anderen de kracht om met hun verhaal naar buiten te komen.

De subsidieregeling die de toegankelijkheid van vluchthuizen bevordert, is een stap in de goede richting, maar eigenlijk is ze te vrijblijvend. Als vluchthuizen geen aanvraag doen, gebeurt er niets.

Universiteiten hebben begrepen dat vrouwen met een handicap in een specifieke situatie zitten, die specifiek onderzoek vereist. Het inzicht is er, de actie nog niet. Zij zouden moeten een onderzoek starten op grote schaal, zodat men een juist beeld krijgt van de problematiek.

Op grote schaal wil zeggen:

- Alle types handicap moeten in de onderzoekspopulatie zitten: verstandelijk, motorisch, psychisch, auditief, visueel, ...
- Alle woonvormen moeten in de onderzoekspopulatie zitten: instelling, bij familie, zelfstandig, kleinschalige gemeenschap, ...

Om een juist beeld te krijgen, moet geregistreerd worden:

- Over welke vorm van geweld het gaat
- Waar het geweld plaats vond
- Wat de relatie is met de dader: ADL-assistent, therapeut, medebewoner, leerkracht, ouder, partner, ...
- Indien het slachtoffer geen klacht heeft ingediend, de reden waarom
- Indien het slachtoffer toch klacht heeft ingediend, wat er met de klacht gebeurd is
- Wellicht moet het onderzoek in verschillende fases gebeuren, vermits het zowel een juridisch als een relationeel aspect heeft.

Zowel mensen die in de slachtofferhulp actief (zullen) zijn als mensen die in de gezondheidssector (zullen) werken, hebben nood aan vorming rond het aspect handicap.

Mensen met een handicap en zeker vrouwen moeten hun rechten leren kennen. Het aanbod aan empowerment en weerbaarheidtrainingen, aangepast aan de handicap en de leefsituatie van de deelnemers, moet fors uitgebreid worden. Er moet meer aandacht gaan naar preventie van geweld.

In de wetten rond abortus, sterilisatie en huiselijk geweld is het aspect handicap niet of onjuist verwerkt. Hier is nog veel werk aan de winkel!

Vrouwen met een handicap hebben een ondersteunende rol bij:

- andere vrouwen met een handicap
- ouders van een gehandicapt kindje

- mensen die afgeschrikt worden door onvolmaaktheden
- mensen die werken in de gezondheidssector in het algemeen en de slachtofferhulp in het bijzonder
- politici.

Bijlage A

Nuttige adressen

Budgethoudersvereniging Onafhankelijk Leven-BUDIV
Kerkstraat 108 – 9050 Gentbrugge
e-mail: info@bol-online.be

BWZ (beroepsvereniging voor docenten weerbaarheid en zelfverdediging)
Hulkestein 27 – NL-7339 AW Ugchelen
e-mail: info@bwz.nu

Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding
Koningsstraat 138 – 1000 Brussel
e-mail: isabelle.demeester@cntr.be

Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland
PB 169 – NL-3500 AD Utrecht
e-mail: bureau@cg-raad.nl

DPI-EUC (Disabled People's International – European Union Committee)
11 Belgrave Road – UK-London SW1V 1RB
e-mail: dpieurope@compuserve.com
internet <http://www.dpieurope.org>

ENPM (European Network of Profeminist Men)
Internet <http://www.europrofem.org/>

EWL (European Women's Lobby)
Hydraulische straat 18 – 1210 Brussel
e-mail: ewl@womenlobby.org

Garance vzw
PB 40 Brussel 3 – 1030 Brussel
e-mail: info@garance.be

GRIP vzw (Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een handicap)
Koningsstraat 136 – 1000 Brussel
e-mail: info@gripvzw.be

IDEWE (interbedrijfsgeneeskundige dienst voor werkgevers)
Interleuvenlaan 58 – 3001 Leuven
e-mail: info@idewe.be

KVG vzw (Katholieke Vereniging Gehandicapten)
Arthur Goemaerelei 66 – 2018 Antwerpen
e-mail: post@kvg.be

Pandora Ekeren – Een huis in de rij vzw
Groot Hagelkruis 8 – 2180 Ekeren
e-mail: hirpandora@pi.be
telefoon: 03/542.07.93 (ma t/m do 10.00 u – 16.00 u; do ook 19.00 u – 21.00 u; vr
10.00 u – 13.00 u)

Persephone vzw
P/a Ann Van den Buys
Solvijnsstraat 30 – 2018 Antwerpen
e-mail: persephone_vzw@hotmail.com

Project Violence against Lesbian Women. (Project binnen het Europees Daphne project).
Lesbian Information and Counseling center
Alte Gasse 38B – D-60313 Frankfurt
Tel +49/69.21.99.97.31 fax +49/69.31.99.97.32
e-mail Daphne@libs.w4w.net
www.lesben-gegen-gewalt.de – www.lesbians-against-violence.com

Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen
Ernest Blerotstraat 1 – 1070 Brussel
e-mail: veerle.boodts@meta.fgov.be

Sensoa beschikt over kantoren in Antwerpen en Gent en een contactpunt in Brussel.
Kipdorpvest 48a – 2000 Antwerpen
Meersstraat 138d – 9000 Gent
Duquesnoystraat 45 – 1000 Brussel
info@sensoa.be

Slachtofferhulp Antwerpen
Kleine Doornstraat 61 – 2610 Wilrijk
e-mail: slachtofferhulp@antwerpen.be

Slachtofferonthaal van het Parket van de Procureur des Konings
In elk arrondissement.
Antwerpen : Lokaal 1, Britselei 55 – 2018 Antwerpen
Tel 03/216.53.25 – 03/216.54.20 – 03/216.54.42,
alle werkdagen tussen 8.30 u en 16.30 u
Fax 03/238.79.97 (t.a.v. Slachtofferonthaal)

Steunpunt Algemeen Welzijnswerk vzw
Diksmuidelaan 36a – 2600 Berchem
e-mail: post@steunpunt.be

Stichting Vrouwen tegen mishandeling vzw
P/a An Sterkens
Palingbrug 12 bus 22 – 2000 Antwerpen

VAPH (Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap)
Sterrenkundelaan 30 – 1210 Brussel
e-mail: informatie@vaph.be

VFG (Vlaamse federatie gehandicapten)
Sint-Jansstraat 32 - 38 – 1000 Brussel
e-mail: info@vfg.be

Vlabu (Budgethoudersvereniging Vlaanderen)
Arthur Goemaerelei 66 – 2018 Antwerpen
e-mail: vlabu@kvg.be

VMG (Vormingswerk voor en met Mentaal Gehandicapten)
Groot Begijnhof 10 – 9040 St.- Amandsberg
www.vzwvmg.be

VPP (Vlaams Patiëntenplatform)
Groeneweg 151 – 3001 Heverlee
e-mail: info@vlaamspatiëntenplatform.be

Wetenschapswinkels
Centrale unit
Pleinlaan 2 – 1050 Brussel
e-mail : info@wetenschapswinkel.be

Zijn vzw - Beweging tegen Geweld
Middaglijnstraat 10 – 1210 Brussel
e-mail: zijn@amazone.be

Bijlage B

Geselecteerde literatuur

De artikels gevolgd door een * zijn artikels van onze hand.

Op zoek naar de mens achter de gewelddadige façade, over slachtoffers en plegers van partnergeweld
De Bond, 30 mei 2008

Versluiering van geweld
Lutgart Van Parijs
Boek uitgegeven bij Grafisch Bedrijf Pol, april 2008

Gebroken prinsessen. Sterke vrouwen over hun gewelddadige man
Isa Van Dorsselaer
Boek uitgegeven bij Van Halewyck, maart 2008

Patiëntenvoorlichting te weinig georganiseerd in Vlaamse Ziekenhuizen. Resultaten van een verkennend onderzoek
VPP-nieuwsbrief, maart 2008

Studie inzake prevalentie, incidentie, melding en registratie van grensoverschrijdend gedrag ten aanzien van personen met een handicap
Onderzoeksrapport in opdracht van het VAPH, maart 2008

Geweld tegen vrouwen. Wat zegt de Bijbel?
Ontwaakt! januari 2008

La force de Perséphone*,
(over geweld tegen vrouwen met een handicap)
Chronique féministe, december 2006 (speciaal nummer over vrouwen en handicaps)

Disabled Women And Personal Assistance
Personal Assistance as an instrument to guarantee equal opportunities and a life of quality,
(over de wetgeving rond persoonlijke assistentie in Duitsland, Frankrijk en Italië)
Dinah Radtke e.a.
Informatiekit uitgegeven bij DPI-EUC, 2005

Je moet het niet pikken!*,
(over geweld tegen vrouwen met een handicap)
Handiscoop nr 6, juli - augustus 2004

Possible itineraries for women with disability. Empowerment and advocacy

Rita Barbuto e.a.

Boek uitgegeven bij Rubbettino, december 2003

Achievements against the grain: self-defense training for women and girls in Europe

Brochure uitgegeven door de London Metropolitan University, 2003

Strafrecht: seksualiteit, reproductie, fysiek en psychisch geweld

Documentatie bij de studienamiddag 'Seksuele rechten', mei 2003

Seksueel misbruik bij mensen met een verstandelijke handicap

Licentiaatverhandeling, VUB, 2003

Geweld tegen vrouwen met een handicap, een zinvol onderzoeksonderwerp*

Nieuwsbrief van Sophia, coördinatienetwerk vrouwenstudies, 3e trim 2003

Geweld tegen vrouwen met een handicap*

Focus op vrouwen, maart 2003

Gehandicapte Rita (44) is in haar jeugd misbruikt door vriend van moeder*

Het Nieuwsblad, 4 maart 2003

Persephone, een kwetsbare godin*

(de werking van onze vereniging, i.h.b. rond geweld tegen vrouwen met een handicap)

Onder ons, november 2002

Geweld tegen vrouwen met een handicap.*

Probleemschets

Divazine, 3 november 2001

Violence means death of the soul, over geweld tegen vrouwen en meisjes met een handicap

Dinah Radtke e.a.

Informatiekit uitgegeven bij DPI-EUC, 2001

De partnermishandelaar, een psychologisch profiel

Donald G. Dutton e.a.

Boek uitgegeven bij Bohn Stafleu Van Loghum, 2000

Seksueel misbruik van mensen met een verstandelijke handicap

Erik De Belie e.a.

Boek uitgegeven bij Acco Leuven, 2000

Gewalt gegen lesben / Violence against lesbians.

Verslag van de Europese conferentie, mei 2000

Vrouwenmishandeling: Wie zwijgt wordt niet gehoord

Inge Dewil

Brochure van het Pandora-overleg, 1998

Zwijgen kan, vergeten niet, over seksueel geweld tegen vrouwen met een handicap.

Gehandicaptenraad Nederland, 1995

Om de lieve vrede, over geweld tegen vrouwen

Inge Dewil en An Sterkens

Boek uitgegeven bij EPO, 1994

De glimlach van de dader,

(over seksueel misbruik van mensen met een handicap)

Handiscoop, januari 1994

Weerbaarheid van vrouwen en meiden met een handicap : handboek voor begeleiders van trainingen

Anne-Ruth Wertheim, Lydia Zijdel, Lieke Ruijgers, eindred.: Rozemarijn Esselink

Boek uitgegeven bij VUGA, 1993

Het komt vaker voor dan je denkt, over seksueel misbruik van mensen met een handicap

Studieverslag van de Nederlandse Gehandicaptenraad, 1989

Bijlage C

Het Daphne project

Het Daphne Programma (2000-2007) is een programma van de Europese Commissie rond preventieve maatregelen om geweld tegen kinderen, jongeren en vrouwen te voorkomen. Dit groeide uit het Daphne Initiatief, dat liep van 1997 tot 1999 op jaarbasis.

Geweld moet begrepen worden in de grootst mogelijke betekenis, van seksueel misbruik tot huiselijk geweld, van commerciële exploitatie tot vandalisme in scholen, van bedrog tot discriminatie, geweld tegen personen met een handicap, minderheden, migranten of andere kwetsbare personen.

Het Daphne project is een campagne van de Europese Commissie om de bewustwording te verhogen rond geweld tegen vrouwen.

Naar aanleiding van de resolutie van het Europees Parlement van 1997 over de nood om een Europese campagne op te starten i.v.m. nul-tolerantie van geweld tegen vrouwen, heeft de Europese Commissie een bewustwordingscampagne opgezet in 1999-2000 om de Europese burgers te doen nadenken over geweld op vrouwen, vooral huiselijk geweld.

Deze campagne past in de opvolging van het Beijing platform van 1995. De EC onderneemt ook specifieke acties om het geweld te stoppen (DAPHNE).

Deze campagne is gebaseerd op EU's fundamentele betrokkenheid bij het verdedigen van Vrouwenrechten als mensenrechten, en het inperken van gewelddadig gedrag.

De doelstellingen van de campagne zijn:

- Eliminatie van geweld in al zijn vormen, ook huiselijk geweld, als absolute prioriteit
- Nul-tolerantie van geweld tegen vrouwen.

Op Europees niveau wil de campagne de mensen bewust maken dat geweld tegen vrouwen een *sociaal* fenomeen is, dat niet alleen de slachtoffers en daders aangaat, maar ook iedereen die getuige is van misbruik, zoals politie, justitie, leraars, sociale en medische beroepen die geconfronteerd worden met de gevolgen van geweldacties, ...

Het Daphne project steunt initiatieven die helpen deze doelstellingen waar te maken.

Er werd een sponsoringlijn van 11.8 miljoen ECU opgezet.

Het Daphne Initiatief sponsorde in 1997 46 projecten, in 1998 49, en in 1999 werden 54 projecten goedgekeurd voor sponsoring.

Met de introductie van het Daphne Programma (2000-2003), werd de reikwijdte van mogelijke acties vergroot in drie gebieden: een grotere groep van organisaties kan projecten indienen voor sponsoring; de geografische reikwijdte is groter; projecten mogen nu langer dan 1 jaar duren. Meer informatie is beschikbaar in de sectie "General aims and annual priorities." (zie internet)

Een oproep naar voorstellen wordt elk jaar gepubliceerd, meestal in maart, in de EC Official Journal. Geselecteerde projecten worden normaal bekend gemaakt in september of oktober. Projectsponsors wordt gevraagd hun informatie over hun werk te delen, en dit gebeurt met een informele nieuwsbrief, Daphne News.

Eindrapporten worden binnen drie maanden na het einde van het project voorgelegd. Kopijen van deze rapporten worden opgenomen in de Daphne project database. Dit is een nuttig instrument in het gevecht tegen geweld tegen kinderen, jongeren en vrouwen, en is een essentiële referentie voor organisaties bij de voorbereiding van projecten voor sponsoring. Persberichten in verband met het Programma en andere officiële aankondigingen zijn toegankelijk in de sectie "News and Updates" van de internet-site van Daphne.

Voorbeelden van projecten zijn de tweejaarlijkse Europese congressen rond geweld tegen vrouwen met een handicap en de ondertussen alom bekende Witte Lintjes Campagne (mannen tegen geweld op vrouwen). In de eerste versie van deze brochure haalden we ook het "Nationaal Observatorium rond Geweld op Vrouwen" aan als voorbeeld. Dat was toen in oprichting. Niemand heeft nadien echter nog iets over dat Observatorium gehoord. Het is blijkbaar een vroege dood gestorven.

Verdere informatie over het Lighthouse project (zie ook deel V):
lighthouse@dpitalia.org

Verdere informatie over de Witte Lintjes Campagne:
http://www.euowrc.org/01.euowrc/04.euowrc_en/03.en_ewrc.htm

http://www.euowrc.org/01.euowrc/04.euowrc_en/04.en_ewrc.htm

<http://www.euowrc.org/index.htm>

Bijlage D

Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

België tekende op 30/03/07 zowel de Conventie als het optionele protocol van het Verdrag. Meer dan 80 lidstaten ondertekenden de conventie toen, slechts 44 tekenden ook het protocol. België engageerde zich dus in deze fase voor 100%. Eind april 2008 hadden meer dan 20 landen dit Verdrag bekrachtigd. Dat was nodig om het van kracht te laten worden. België is nog niet zo ver. Voor ons land, met zijn ingewikkelde staatsstructuur, moeten hiervoor heel wat stappen worden gezet. Alle gemeenschappen moeten hun advies geven. Eens geratificeerd, moet het Verdrag ook nog toegepast worden. Dat betekent dat de inhoud van de conventie in wetten en decreten moet staan en dat, indien nodig, de eigen wetgeving moet worden aangepast. De VN hebben een belangrijke rol voorzien voor de organisaties van personen met een handicap om de voortgang bij de toepassing van dit Verdrag op te volgen. In de Nationale Hoge Raad voor Personen met een handicap is al een werkwijze voorgesteld: er zal een onafhankelijke Commissie voor de Rechten van Personen met een handicap worden opgericht, die advies zal geven, elke stap zal opvolgen en ook zal rapporteren aan de VN via de minister van buitenlandse zaken. In deze Commissie moeten, naast organisaties van personen met een handicap, ook vertegenwoordigers zitten van de verschillende regeringen die ons land rijk is, plus verschillende administraties, zoals het Vlaams en Waals Agentschap voor Personen met een handicap. De ratificatie van dit Verdrag mag niet op de lange baan geschoven worden. En de toepassing ervan zeker niet.

Het belang van dit Verdrag is voor vrouwen met een handicap niet te onderschatten. Voor het eerst wordt de maatschappelijke ongelijkheid op dit niveau erkend en aangepakt doorheen heel de tekst, zoals blijkt uit de geel gemarkeerde tekst in volgende uittreksels. De volledige officiële vertaling van het Verdrag in het Nederlands vind je onder www.cg-raad.nl/gelijkebehandeling/vnverdrag.pdf

Preambule

q. Erkennend dat het risico het slachtoffer te worden van geweld, verwonding of misbruik, verwaarlozing, nalatige behandeling, mishandeling of uitbuiting voor vrouwen en meisjes met een handicap, zowel binnens- als buitenshuis, vaak groter is,
s. De noodzaak benadrukkend dat bij alle pogingen om het volledige genot van de mensenrechten en fundamentele vrijheden door personen met een handicap te bevorderen rekening dient te worden gehouden met het genderperspectief,

Artikel 3

Algemene beginselen

De grondbeginselen van dit Verdrag zijn:

- a. Respect voor de inherente waardigheid, persoonlijke autonomie, met inbegrip van de vrijheid zelf keuzes te maken en de onafhankelijkheid van personen;
- b. Non-discriminatie;

- c. Volledige en daadwerkelijke participatie in, en opname in de samenleving;
- d. Respect voor verschillen en aanvaarding dat personen met een handicap deel uitmaken van de mensheid en menselijke diversiteit;
- e. Gelijke kansen;
- f. Toegankelijkheid;
- g. Gelijkheid van man en vrouw;
- h. Respect voor de zich ontwikkelende capaciteiten van kinderen met een handicap en eerbiediging van het recht van kinderen met een handicap op het behoud van hun eigen identiteit.

Artikel 6

Vrouwen met een handicap

1. De Staten die Partij zijn erkennen dat vrouwen en meisjes met een handicap onderworpen zijn aan meervoudige discriminatie en nemen in dat verband maatregelen om hen op voet van gelijkheid het volledige genot van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden te garanderen.
2. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om de volledige ontwikkeling, positieverbetering en mondigheid van vrouwen te waarborgen, teneinde hen de uitoefening en het genot van de mensenrechten en fundamentele vrijheden, vervat in dit Verdrag, te garanderen.

Artikel 8

Bevordering van bewustwording

1. De Staten die Partij zijn verplichten zich onmiddellijke, doeltreffende en passende maatregelen te nemen:
  - b. om op alle terreinen van het leven stigmatisering, vooroordelen en schadelijke praktijken ten opzichte van personen met een handicap te bestrijden, met inbegrip van die gebaseerd op grond van sekse en leeftijd;

Artikel 16

Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

1. De Staten die Partij zijn nemen alle passende wetgevende, bestuurlijke, sociale, educatieve en andere maatregelen om personen met een handicap, zowel binnen- als buitenshuis, te beschermen tegen alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik, met inbegrip van de op sekse gebaseerde aspecten daarvan.
2. De Staten die Partij zijn nemen voorts alle passende maatregelen om alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik te voorkomen door voor personen met een handicap, hun gezinnen en verzorgers onder andere passende vormen van op sekse en leeftijd toegesneden hulp en ondersteuning te waarborgen, met inbegrip van het verschaffen van informatie en scholing omtrent het voorkomen, herkennen en melden van uitbuiting, geweld en misbruik. De Staten die Partij zijn waarborgen dat de dienstverlening op het gebied van bescherming is toegesneden op leeftijd, sekse en handicap.
4. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om het fysieke, cognitieve en psychologische herstel, de rehabilitatie en de terugkeer in de maatschappij van personen met een handicap die het slachtoffer zijn van enige vorm van uitbuiting, geweld of misbruik te bevorderen, waaronder door middel van het verschaffen van dienstverlening op het gebied van bescherming. Het herstel en de terugkeer dienen plaats te vinden in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het welzijn, het zelfrespect, de waardigheid en autonomie van de persoon en houden rekening met sekse- en leeftijd-specifieke behoeften.

Artikel 25

Gezondheid

De Staten die Partij zijn erkennen dat personen met een handicap zonder discriminatie op grond van hun handicap recht hebben op het genot van het hoogst haalbare niveau van gezondheid. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om personen met een handicap de toegang te waarborgen tot diensten op het gebied van seksespecifieke gezondheidszorg, met inbegrip van revalidatie. In het bijzonder zullen de Staten die Partij zijn:

- a. personen met een handicap voorzien van hetzelfde aanbod met dezelfde kwaliteit en volgens dezelfde normen voor gratis of betaalbare gezondheidszorg en -programma's die aan anderen worden verstrekt, waaronder op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid, en op de populatie toegesneden programma's op het gebied van volksgezondheid;
- b. die diensten op het gebied van gezondheidszorg verschaffen die personen met een handicap in het bijzonder vanwege hun handicap behoeven, waaronder vroegtijdig opsporen en, zonodig, ingrijpen, diensten om het ontstaan van nieuwe handicaps te beperken en te voorkomen, ook onder kinderen en ouderen;
- c. deze gezondheidsdiensten zo dicht mogelijk bij de eigen gemeenschap van de mensen verschaffen, ook op het platteland;
- d. van vakspecialisten in de gezondheidszorg eisen dat zij aan personen met een handicap zorg van dezelfde kwaliteit verlenen als aan anderen, met name dat zij de in vrijheid, op basis van goede informatie, gegeven toestemming verkrijgen van de betrokken gehandicapte, door onder andere het bewustzijn bij het personeel van de mensenrechten, waardigheid, autonomie en behoeften van personen met een handicap te vergroten door middel van training en het vaststellen van ethische normen voor de publieke en private gezondheidszorg;
- e. discriminatie van personen met een handicap bij de acceptatie voor een ziektekostenverzekering en levensverzekering verbieden, indien een dergelijke verzekering is toegestaan volgens het nationale recht en op basis van redelijkheid en billijkheid wordt verstrekt;
- f. voorkomen dat gezondheidszorg, gezondheidsdiensten, voedsel en vloeistoffen op discriminatoire gronden vanwege een handicap worden ontzegd.

Artikel 28

Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

2. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op sociale bescherming en op het genot van dat recht zonder discriminatie op grond van handicap, en nemen passende maatregelen om de verwezenlijking van dat recht te waarborgen en te stimuleren, met inbegrip van maatregelen om:
  - b. de toegang voor personen met een handicap, in het bijzonder voor vrouwen, meisjes en ouderen met een handicap, tot programma's ten behoeve van sociale bescherming en het terugdringen van de armoede te waarborgen;

Verdere informatie

UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities

Optional Protocol

Ratification Toolkit for the International Convention on the Rights of Persons with

Disabilities

Implementation Toolkit for the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities

CRIN's information page on disability

CRIN's news page on disability

<http://www.crin.org/resources/infoDetail.asp?ID=14535>

Voor meer informatie, contacteer:

UN Office of the High Commissioner for Human Rights

OHCHR-UNOG

8-14 Avenue de la Paix, CH-1211 Genève 10

Tel: + 41 22 917 9000; Fax: + 41 22 917 9016

Website: <http://www.unhchr.ch>

Bijlage E

Persephone vzw

Vrouw zijn en een handicap hebben: een specifieke situatie

Vele thema's krijgen daardoor een eigen accent. Er valt bijvoorbeeld nog heel wat werk te verrichten rond

- privacy en hulp
- assertiviteit en zelfredzaamheid
- geweld tegen vrouwen
- recht op seksualiteit
- recht op moederschap
- tewerkstelling
- beeldvorming.

Vrouwen met een handicap kunnen heel veel steun hebben aan andere vrouwen met een handicap, over land- en cultuurgrenzen heen. Alleen ... ze moeten mekaar kunnen bereiken.

Leven met een handicap is enorm leerrijk. Geven vrouwen met een handicap hun levenservaring voldoende door aan mensen die ook op zoek zijn? Veel waardevolle informatie blijft onnodig verborgen.

Waarom een specifieke groep?

Binnen de bestaande gehandicaptenverenigingen is er doorgaans te weinig aandacht voor de vrouw.

Binnen de bestaande vrouwenwerkingen is er dikwijls te weinig aandacht voor het aspect handicap.

Alleen als vrouwen met een handicap hun krachten bundelen, kunnen ze naar buiten komen met een eigen gezicht.

Doelstellingen van onze vereniging

Vrouwen met een handicap met elkaar in contact brengen om ervaringen uit te wisselen.

Bijdragen aan een positieve beeldvorming door hun deskundigheid door te geven aan personen en instanties die er nood aan hebben.

Hun zichtbaarheid in de samenleving vergroten en hun belangen behartigen, in het bijzonder hun mensenrechten verdedigen en hun discriminatie bestrijden.

Hoe werkt de groep concreet?

Op regelmatige tijdstippen gaan er groepsbijeenkomsten door. Deelnemers kunnen hiervoor steeds thema's voorstellen. Ook vragen van andere verenigingen komen hier aan bod. Een niet onbelangrijk deel van onze tijd gaat tevens naar beleidsbeïnvloeding. Van elke bijeenkomst wordt een verslag gemaakt.

Deze bijeenkomsten staan uitsluitend open voor vrouwen met een handicap of een invaliderende chronische ziekte. Bent u dat, maar kan u niet naar deze bijeenkomsten komen, dan kan u toch lid worden en het verslag krijgen. Op afstand kan u zich even goed inzetten en uw wensen kenbaar maken!

Naast deze bijeenkomsten organiseren wij themadagen voor een ruimer publiek in verschillende regio's. Een greep uit ons aanbod:

- gespreksnamiddag(en) privacy en hulp
- gespreksnamiddag(en) assertiviteit en zelfredzaamheid
- gespreksnamiddag(en) moederschap
- gespreksnamiddag(en) seksualiteit
- gespreksnamiddag(en) huiselijk geweld
- gespreksnamiddag(en) relatievorming of het recht op gehandicapt zijn
- cursus weerbaarheid
- cursus zelfverdediging voor vrouwen met een zintuiglijke handicap
- cursus zelfverdediging voor vrouwen met een fysieke handicap
- cursus relaxatie
- cursus omgaan met verlies of de kunst van het kracht hervinden
- kleur- en stijladvies.

De leden geven ook elk afzonderlijk informatie over één of ander onderwerp. Deze info kan zowel inhoudelijk als praktisch zijn. Iedereen kan van deze dienst gebruik maken. Zowel mannen als vrouwen, gehandicapten als niet-gehandicapten. Met de jaren is dankzij deze dienst een netwerk van moeders met een handicap ontstaan.

De contacten met zusterorganisaties in andere Europese landen lopen via het Europees comité voor vrouwen met een handicap. (Dit comité werd in september 1994 opgericht binnen het DPI, voluit Disabled Peoples' International. Dit is een wereldvereniging van verenigingen die gedragen worden door mensen met een handicap. In verschillende andere continenten stichtte het DPI reeds eerder een vrouwencomité.)

Wij komen op aanvraag ook spreekbeurten geven.

Geïnteresseerden kunnen steeds onze jaarverslagen en/of onze planning opvragen.

U wil zich bij ons aansluiten?

U bent een vrouw met een handicap of een chronische invaliderende ziekte. U verstaat de kunst om niet bij de pakken te blijven zitten. U wilt uw ervaring doorgeven aan anderen. Indien u interesse heeft om deel uit te maken van onze groep, stort u 15 EUR per jaar op rekeningnummer 001-3513074-04 op naam van Persephone vzw.

U herkent zich niet in bovenstaande omschrijving, maar u wilt met uw lidmaatschap onze vereniging wel steunen. Of uw vereniging wil lid worden en zo op de hoogte blijven van onze activiteiten. Dat kan! Contacteer ons. U vindt ons adres in Bijlage A.

Onze naam

“Persephone” klinkt u waarschijnlijk vreemd in de oren. We zochten naar een mythologische figuur die goed in onze kraam past. Zo ontdekten we Persephone, één van de drie kwetsbare Griekse godinnen. Zij staat open voor verandering, houdt rekening met het onderbewuste, geeft ruimte aan anderen en last but not least biedt ze de meeste groeikansen.

Wie de mythologie kent, ziet nog iets. Persephone, dochter van Demeter en Zeus, wordt op een mooie (?) dag geschaakt door Hades. Zeus is woedend op Hades en degradeert hem als straf tot koning van de onderwereld. Demeter wil uiteraard haar dochter redden en maakt haar beklag bij Zeus. Samen komen ze tot een compromis: zes maanden per jaar mag Persephone bij haar familie wonen; de andere maanden moet ze bij haar man blijven. De maanden dat Persephone in de onderwereld woont, is het herfst en winter; de andere maanden is het lente en zomer. Wij, vrouwen met een handicap, vinden ons terug in dit verhaal. Net als Persephone blijven wij niet zitten bij de donkere periodes van ons leven. Steeds opnieuw zoeken wij de weg naar het licht.

Andere publicaties van onze vereniging

De publicaties rond geweld staan in bijlage B

Persephone vzw, mei 2005: “Blij dat Ik leef!”
(boek, 114 blz, ook verkrijgbaar op Daisy-CD)

Levensverhalen van blijde vrouwen met een handicap. Om mensen die niet weten hoe het is te leven met een handicap, wegwijs te maken, publiceren we een boek met levensverhalen, gedichten anekdotes, ... Negatieve emoties worden niet verzwegen,

maar de balans slaat spontaan door naar de positieve kant. Over het leven zoals het is ... voor ons. Het boek houdt u een spiegel voor. 10 +2 EUR verzendkosten

Goed Gevoel, januari 2008

“Kunst als therapie”

2 vrouwen en 1 man vertellen hoe helend hun hobby's zijn

Nieuwsbrief Ziekenzorg, december 2007

“Om te lezen : Blij dat Ik leef!”

boekbespreking

La Chispa, november 2007

“De chispa van Ann Van den Buys”

over Persephone en Latijns-Amerika

Vlaams tijdschrift voor orthopedagogie, derde trimester 2007

“Blij dat Ik leef!”

boekbespreking

Vrouw en raad, vierde trimester 2006

“Vrouw met een handicap, een hele uitdaging”

over de dubbele strijd die vrouwen met een handicap moeten voeren

Libelle, 8 juni 2006

“Leven met een handicap, maar niet beperkt in de liefde”

Flair, 30 mei 2006

“Gehandicapt en genieten van seks?”

Handiscoop juli 2005

boekbespreking van het boek “Blij dat Ik leef”

Dialogo, juli 2005

boekbespreking van het boek “Blij dat Ik leef”

Tevefamilie, juni 2005: “Zij leven met een handicap, zij zijn blij dat zij leven”

Het Laatste Nieuws, 23 maart 2005: “De perfecte mens verdient een schop onder zijn kont”

over beeldvorming

Weliswaar, tijdschrift voor de welzijnssector, maart 2004.

artikel over seksualiteit en relaties bij mensen met een handicap

De Morgen, 8 januari 2004: “Leven met een handicap, moeilijk gaat ook.”

In de serie over het verharden van onze maatschappij een interview met Ann Van den Buys

Vrouw en raad, zomer 2003
themanummer rond vrouwen met een handicap

Kiosk (gesproken tijdschrift met actualiteiten) van 24-01-03:
interview over onze werking

Het Nieuwsblad, 27-03-00: "Vrouw met handicap dubbel gediscrimineerd"
verslag van onze studiedag van 25-03-00
aankondiging van onze studiedag van 01-04-00

De Standaard, 20-03-00: "Mama zit in een rolstoel"
getuigenis van een moeder
aankondiging van onze studiedagen van maart en april 2000

De Morgen, 18-03-00: "Vrouwen en een handicap"
getuigenis van een moeder
aankondiging van onze studiedagen van maart en april 2000

Eigen publicatie: "Moederschap en handicap"
verslag van onze studiedagen van maart en april 2000

Wij Vrouwen, voorjaar 2000:
themanummer rond vrouwen met een handicap: wonen, moeder zijn, reizen, competitie sporten, ...

Libelle, januari 2000 (nr 4): "Moeders met een handicap vertellen hun verhaal"
moeders met een handicap over hun omgeving, hun kinderen en zichzelf

Opzij, december 1999: "Het kleine wonder"
moeder zijn met een handicap: een verantwoorde keuze? (samenvatting)

Handiscoop, september 1999: "Kan je het ze aandoen?"
kinderen van moeders met een handicap

Handiscoop, mei 1999: "100% vrouw"
over seksualiteitsbeleving van vrouwen met een handicap

Schoppenvrouw, juni 1998: "Een dubbele handicap"
vrouwen met een handicap komen op voor hun rechten

Handiscoop, oktober 1997: "Zeg niet te gauw 't is weer een vrouw"
het ontstaan en de activiteiten van onze vereniging